

10/45

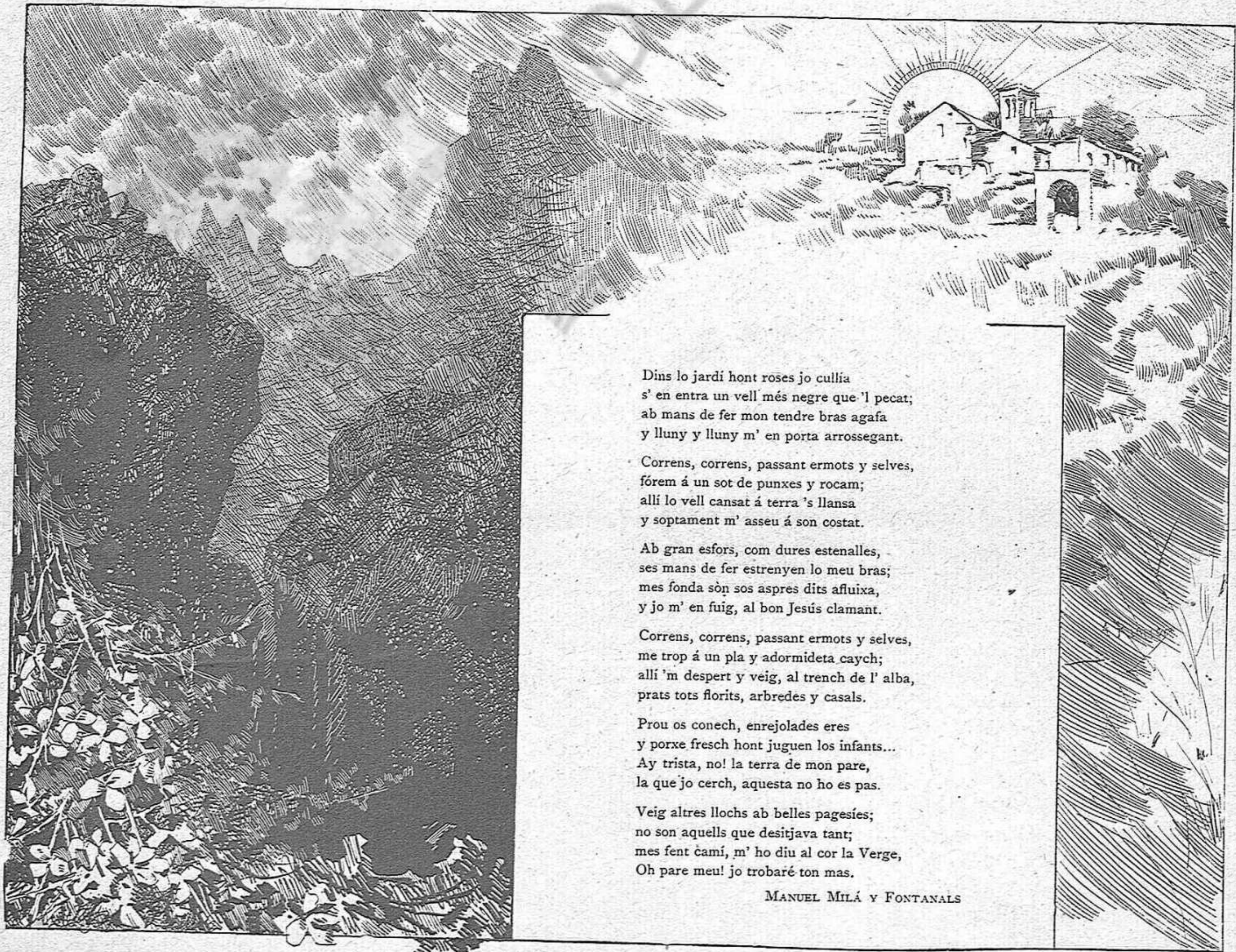
PERIÓDICH QUINZENAL ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any V

Barcelona 31 de Juliol de 1884

Núm. 115

Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes					Fundador: Carlos Sanpons y Carbó	Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes		
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES		DIRECTOR	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY
Espanya	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	FRANCESCH MATHEU	Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Païssos de l' Unió Postal	80 »	44 »	24 »	»	Redacció-Administració: Jovellanos, 2 pral.	Filipinas, Méjich y Riu de la Fiata	6 » »	3 50 » »
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals						Y en los altres païssos, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

Dins lo jardí hont roses jo cullia
 s' en entra un vell més negre que 'l pecat;
 ab mans de fer mon tendre bras agafa
 y lluny y lluny m' en porta arrossegant.

Correns, correns, passant ermots y selves,
 fórem á un sot de punxes y rocam;
 allí lo vell cansat á terra 's llansa
 y s'optament m' asseu á son costat.

Ab gran esfors, com dures estenalles,
 ses mans de fer estrenyen lo meu bras;
 mes fonda s'ón sos aspres dits affluixa,
 y jo m' en fuig, al bon Jesús clamant.

Correns, correns, passant ermots y selves,
 me trop á un pla y adormideta caych;
 allí 'm despert y veig, al trench de l' alba,
 prats tots florits, arbredes y casals.

Prou os conech, enrejolades eres
 y porxe fresch hont juguen los infants...
 Ay trista, no! la terra de mon pare,
 la que jo cerch, aquesta no ho es pas.

Veig altres llochs ab belles pagesies;
 no son aquells que desitjava tant;
 mes fent camí, m' ho diu al cor la Verge,
 Oh pare meu! jo trobaré ton mas.

MANUEL MILÁ Y FONTANALS

ESPERANSA — ORLA DE A. RIQUER

SUMARI

TEXT. — *Crònica general*, per Bonaventura Bassegoda. — *Nostres grabats*. — D. Manuel Milà y Fontanals. — *La Vini-Vitícola*, de D. Francisco de P. Maristany, per Bonaventura Bassegoda. — *Veritats per la cara* (poesia), per R. Sans. — *Excursió al Alt Pallars*, per Jascinto Verdagué, Pbre. — *A la mort de mon mestre*, D. Manuel Milà (poesia), per Francisco Xavier Garriga. — *Recorts* (continuació), per Francesch Pelay Briz. — *Bibliografia. Un viatge a Cerebrópolis*, per Jascinto Laporta. — *Certámens*. — *Llibres rebuts*.

GRABATS. — *Esperansa*, orla de A. Riquer. — *Lo bressol*, composició de A. Fabrès. — *Barcelona. La Vini-Vitícola*, de D. Francisco de P. Maristany, per A. Padrós. — *L' Excm. Sr. D. Manuel Milà y Fontanals*, per P. Ross y A. Riquer. — *Qui no bat pe 'l Juliol no bat com vol*, per J. Pahissa. — *Estudi d' arbres*, per J. Masriera. — *Salambó*, quadro de Barlés.

CRÓNICA GENERAL

Per més que las novias diarias comunicadas per los centres oficials y 'ls periódichs de tota mena tingan a nostres lectors al corrent de las alternatiuas per que passa 'l cólera en los paratjes infestats, nos semblaria llevar a aquesta crónica l' interés d' actualitat si no 'ns ocupésem en ella, encara que no siga més que lleugerament, de la terrible plaga que delma ja massa poblacions de l' altra banda de Pirineus.

Las ultimas estadísticas publicadas demostran que 'l cólera va decreixent d' una manera notable en Tolon y en Marsella, ahont han sigut víctimes de la mortal malaltia moltes personas importants, y entre ellas un número bastant considerable de religiosos que al crit d' un sagrat deber han volat als hospitals pera assistir als infelissos coléricchs, trobant la mort en los llochs ahont tants consols hi havian prodigat.

Las ciutats atacadas han rebut la visita de dos ministres del actual govern de Fransa que s' han volgut enterar personalment de las necessitats apremians de Tolon y Marsella, qu' han recorregut ab una xica de desconfiansa, rodejantse de totas las precaucions aconselladas pera semblants cassos. També lo duch de Chartres ha visitat las duas ciutats infestadas, repartint una cantitat bastant crescuda pera aliviar la miseria que s' ha deixat sentir ja entre sos habitants.

Una noticia alarmant, que afortunadament ha resultat infundada, va fer que 'l govern portugués declarés brutas las procedencias dels principals ports d' Andalusia; però, aclarits ja los fets, fou revocada una disposició qu' era completament inmotivada.

Últimament Cette, Génova y Spezia s' han vist atacadas per algun cas de cólera, sense que fins ara haja arribat a nosaltres la nova de que 'l govern italiá haja establert lo cordó sanitari d' aïslament que tan bons serveys fa en circumstancias com las actuals. La aparició del cólera en Cette ha sigut, segons sembla, deguda a la presència d' algun fúgiu de Marsella o d' algun altre punt infestat.

Los llazarets continuan funcionant tot lo bé que pot demanarse en cassos en que la confusió y 'l desordre destruïen en part la bona obra qu' están destinats a cumplir. Lo cordó sanitari de la frontera deté cada dia un o altre transgressor de las actuals disposicions, essent molt d' alabar lo rigorisme desplegat en aquestas qüestions. ¡Deu vulga que totas aquestas midas sigan prou pera deturar la invasió del mortal flagell!

* * *

D' altres fets aixís mateix dolorosos devem parlar en la present crónica. La mar del Noroest d' Espanya, tan fecunda en naufragis y sinistres de tota

mena, ha presenciada una vegada més un terrible espectacle. Lo magnífich vapor *Gijón*, de la Companyia Trasatlántica, xocá ab lo inglés *Laxham*, a causa de l' espessa boyra que no deixá veure 'ls llums de reglament que abdós duyan encesos, y resultant d' aixó que 'l *Laxham* se n' anés instantáneament a fons, poguentse emperó salvar molta gent de la tripulació en los bots del *Gijón*, que no tardá pas gayre en sumergirse del tot. Fixament no 's coneix lo número de víctimes de tan horrorosa catástrofe. Los naufruchs salvats han sigut assistits d' una manera completa per l' Administrador de la Companyia Trasatlántica y per ordre del Excm. Sr. Marqués de Comillas.

També lo crusero de guerra *Gravina* naufragá en ayguas de Filipinas, encalsat per un terrible cicló. Afortunadament, segons un telegrama que tenim a la vista, es major lo número de salvats del naufragi que 'l de morts en ell. Lo *Gravina* era de moderna construcció y l' Estat havia pagat per ell una suma bastant crescuda.

Finalment, un horrorós incendi destruí en Madrid (ahont encara durava la penosa impressió que hi deixá lo de l' Armeria) un grandió magatzem de fustas en los Doks. Las pérduas materials importan una considerable suma y lo poble de Madrid s' ha convensut una vegada més de que, com nosaltres mateixos, está bastant mal servit en lo ram de extinció d' incendis.

* * *

Los banyistas que aquest estiu s' han traslatat ab tot lo pes de sas dolencias (veritables ó fingidas) al magnífich establiment de Betelu, han rebut la agradable visita de S. M. don Alfons. Ab aquest motiu lo banquer catalá senyor Arnús ha organísat y dirigit tota lley de espectacles encaminats a fer més agradable l' estada del rey en lo balneari. En lo gran ball que doná dit senyor en honor de don Alfons tingué nostre monarca la delicadesa de ballar ab la neboda del Sr. Arnús y ab la filla del senyor Roger y Vidal. Los banyistas han regalat al rey un àlbum ple de firmas y un estuig pera pulverisacions procedent de Barcelona.

* * *

Lo dia 25 del corrent, festa de Sant Jaume, tingué lloch en la delitosa vila de Sant Pol de Mar lo primer certámen literari-catalanista que allí s' ha celebrat, y que organísaren varis catalanistas (entre ells nostre company en la premsa don Francisco Tobella) ab motiu de la festa major. Lo temps, que deu intervenir forsosament en tots nostres projectes, causá ab sa intemperancia un 'si es no es de fredor en tots los que teníam la sort d' ésser invitats a tan galana solemnitat, fredor que 's fongué del tot ab la cordialíssima rebuda de que en Sant Pol fórem objecte per part de nostres companys Tobella, Coca y Claramunt y de tots los santpolenchs en general.

En lo certámen que 's celebrá a las cinch de la tarda guanyaren premis los senyors Freixas (que oferí la flor natural a la bellíssima senyoreta de Adroher), Torres y Reyató, Ubach y Vinyeta, Riera y Bertran, Palau (Melcior de), Adroher, Claramunt, Pons y Massaveu y Bassegoda (R. E. y B.). Los accéssits foren concedits als senyors Agulló, Parés, Torres y Reyató, Jabaloyos, Furest, Riera y Bertran, Brossa, Palau y Bassegoda (R. E.). La festa, presidida per lo senyor arcalde, don Joseph Tobella, fou completament del agrado d' aquells senzills habitants, que ab una atenció qu' envejarian més de quatre barcelonins d' aquestos que van a fer nosa per tots los certámens, escoltaván la lectura de las poesias premiadas, aplaudintlas totas, y

especialment lo discurs presidencial de nostre amich Tobella (F. X.), que, además de son valer literari, es un erudit treball descriptiu dels més importants epissodis histórichs de Sant Pol. Un detall digne d' esmentar es lo de que la guarda d' honor de la reyna de la festa estava formada per dos noys del Asilo Naval fills de Sant Pol. ¡La ignoscencia protegint la bellesa!

Totas las personas invitadas, entre las que s' hi contavan representants de la premsa barcelonina, ofertors de premis y molts coneguts catalanistas, se albergaren en la magnífica Casa Reig, propietat del senyor Tobella (J.), ahont pogueren saborejar durant tres dias l' amenitat de tracte de sos propietaris y respirar l' atmósfera de pau y benestar que en ella s' hi disfruta, ja qu' es l' alberch ahont troban consol los desvalguts de la vila, que miran en lo senyor Tobella, més que un representant de la autoritat, un pare carinyós. No d' altra manera deu succehir en una casa que tremolava al vent mentres va albergarnos, la estimada bandera de las quatre barras.

D' altres espectacles poguérem disfrutar, però que no estigueren a la altura a qu' estem acostumats. Entre ells lo castell de fochs artificials, a cárrech de lo pirotécnic d' aquesta ciutat senyor Abad, que no va fer pas lo que devia pera complaure als santpolenchs. De totas maneres, fou una festa la de Sant Pol de la que guardarem eterna recordansa tots los que a ella assistírem.

* * *

A una edat bastant avansada, passá a mellor vida en Vilafranca del Panadés l' Excm. Sr. don Manuel Milà y Fontanals. Sa mort, que ha sigut sentidíssima per sos numerosos amichs, deixebles y admiradors, deixa un buyt difícil d' omplir en la ensenyansa y molt més encara en la literatura catalana.

Nat en Vilafranca lo dia 4 de Maig de 1818, estudiá en las Escolas Pías de Barcelona y més tart en la Universitat de Cervera, ahont rebé lo grau de llicenciat en Jurisprudencia en 1841. Sa vida la dedicá exclusivament al conreu de las bellas lletres y en 1845 s' encarregá de la cátedra de Literatura de nostra Universitat.

Además de sos *Principios de Estética* y de sos *Elementos de Literatura general*, deixa obras tan importants com son *Romancerillo Catalán*, que va contribuir en primer terme a despertar los moderns estudis sobre la literatura popular en Catalunya, son preciós libre de *Los trovadores en España* y l' interessant estudi de *la poesia heroico-popular castellana*. Sa *Ressenya históricha y crítica dels antichs poetas catalans* se feu digna d' un premi en los Jochs Florals de Barcelona de 1865, de qual institució fou president en lo primer any de sa restauració y en sa vinticinquena festa.

Sos estudis crítichs son numerosíssims; citarem entre ells los que escrigué sobre *El Conde Lucanor* y sobre *La Divina Comedia* y lo prólech de la novela de Manzoni, traducció de don Joan Nicasi Gallego ab lo títol de *Los Novios*; deixem en banda munió d' articles y obrétes escampats en diferents revistes nacionals y estrangeras que no citem per ésser de sobras conegudas y perque tampoch ho permeteria lo limitat espay d' aquesta crónica.

Enviem nostre més sentit pésam a sa aflagida familia y preguem a Deu que no tinguem de donar compte massa sovint de pérduas tan dolorosas baix tots conceptes com la del senyor Milà y Fontanals, verdader patriarca de la moderna literatura catalana y mestre de la actual generació literaria de nostra terra.

BONAVENTURA BASSEGODA

30 Juliol

NOSTRES GRABATS

Esperansa

Aquesta alegoria d' en Riquer es feta pera acompanyar la poesia del malaguanyat Milá que més apropiada ns ha semblat per' esser publicada en los moments de sa mort, tan cristiana com sa vida. Lo dibuxant ha sabut ilustrar ab justesa y sobrietat los versos del poeta.

Lo bressol

Es d' en Fabrés, l' artista conegut de tothom, lo qui s' feu admirar ultimament en l' obertura de la Exposició Parés per sas aquarelas magistrals. Sos dibuxos a la ploma son reputats, y 'l qu' avuy publicuem no es dels menos notables. Una mare gronxant al seu fillet posada al capsal del bressol, es un assumto que s' fa tractar carinyosament per un artista de cor, y quan l' artista es en Fabrés la ploma obeheix al sentiment per instinct. En aquest grabat hi há dos atractius: la simpatia del assumto y la facilitat de la factura.

La Vini-Vitícola, de D. Francisco de P. Maristany

Véjas l' article del Sr. Bassegoda en altre lloch d' aquest número.

L' Excm. Sr. D. Manuel Milá y Fontanals

Véjas lo que dihem en la columna següent.

Qui no bat pe 'l Juliol no bat com vol

L' escena característica d' aquest mes en las nostras pagesias es lo batre. En Pahissa s' ha inspirat en un d' aquests Masos de Catalunya que omplan de blat los graners y de pallers los voltants; lo tráfeh del batre es una verdadera festa; l'alegría d' una bona anyada s' retrata en las cansons dels mossos, en lo burgit dels cavalls, en l' escalfor del sol. L' escena está pintada ab tanta veritat, qu' al veure 'l dibuix d' en Pahissa tothom recorda lo que ha vist en las eras

mentre 'l trill trinxa en giravoltes ràpides
la fútil palla y la prenyada espiga,

com ha dit un poeta.

Aquest últim dibuix d' en Pahissa bastaria ell sol pera donarli un nom, si ja no 'l tingués guanyat desde molt temps.

Estudi d' arbres

Es una fulla d' album d' en Joseph Masriera, una apuntació justa, ab tot lo color del natural, com ell sab ferho. Anar pe'l bosch, aturarse davant d' unas socas bonyegudas, obrir la cartera y apuntarlas, es un acte quasi instintiu en un artista com en Masriera, paisatjista per amor al camp, qu' estudia la naturalesa en mitx d' ella y nó desde 'l taller, com fan més de quatre. Aquest dibuix que reproduhim ha d' agradar als aficionats.

Salambó

Lo quadro del jove Barlés ha sigut prou vist del nostre públich pera necessitar la nostra descripció. Quan a l' edat del Sr. Barlés se pinta d' aquest modo, pot esperársen qualsevol sorpresa y augurárseli una brillant carrera. Lo dibuix d' ell mateix lo reproduheix millor de lo que ho hauria fet un altre dibuxant qualsevol.

D. MANUEL MILÁ Y FONTANALS

Morí a Vilafranca 'l dia 16 d' aquest mes.

La noticia de sa mort, qu' ha ressonat en tot lo món literari, ha omplert de dol tots los cors catalans.

Era una de les més grans figures del nostre renaixement: tots los vells havian sigut sos companys; tots los joves havíam sigut sos dexebles; los nostres antichs poetes foren per ell resucitats; la literatura del poble tingué en sos estudis son monument; la moderna poesia li deu alguna de ses millors joyes.

Si 'l poeta, 'l sabi, 'l mestre, valian tant, l' home no valia menos: cristiá, recte, bondados, son tracte era senzill; quan renyava semblava que s' queixés.

LA ILUSTRACIÓ CATALANA, que s' ha imposat lo deber de honrar degudament als qui per sa superioritat ne son dignes, mentres espera poder donar una completa biografia de D. Manuel Milá, li tributa avuy los deguts honors publicant lo retrato de l' ilustre catedrático y sa poesia *Esperansa* orlada alegóricament.

Y com que la mort del Sr. Milá dexa ses poesies escampades en quaderns y revistes, LA ILUSTRACIÓ CATALANA anirà publicantles novament, a fi de que s' pugan trobar reunides en una sola publicació, a qual objecte ha encarregat los dibuxos a reputats artistes, essent la primera *La cansó del pros Bernat*, ilustrada per Pellicer.

Tot lo que fem pera 'l mestre será poch; tot lo que 'n diguem será fluix comparat ab lo dolor causat per sa pérdua irreparable.

Al cel sia.

LA VINI-VITÍCOLA

DE DON FRANCISCO DE P. MARISTANY

Ab aquest títol s' ha inaugurat un nou y grandió establiment destinat a magatzems de vi pera la exportació; y qual vista, reproduhida fidelment ab tots los seus detalls pel distingit dibuixant don Antoni Padrós, acompanya lo present número de LA ILUSTRACIÓ.

Si s' tractés senzillament de donar a conèixer lo establiment del senyor Maristany en sa materialitat, lo llapis del senyor Padrós nos hauria estalviat la tasca d' escriure lo present article; però es massa trascendental la importancia que té la *Vini-Vitícola* en la industria catalana pera que no 'ns creguem obligats a donarla a conèixer a nostres lectors, rendint al mateix temps tribut d' admiració y respecte al seu infatigable fundador.

En una época com la present, en que la industria de nostra terra viu una vida intranquila, mancada del encoratjament que deurian donarli los governs y fins aïenassada a voltas per las sevas altas disposicions, en aquesta época en que, com may, se veu desatesa nostra provincia, es molt satisfactori veure desenvoluparse una industria que s' aixeca imponent y majestuosa a impulsos del treballador y actiu carácter catalá.

Lo senyor Maristany, conegut en lo món comercial per Pere Grau, es qui, vencent obstacles de tota mena, ha dotat a Catalunya d' un establiment únich en sa classe, per sa grandiositat y per sa importancia.

Fill de la marinera població del Masnou, la mar gronxá son bressol y li mostrá a sa vista enlluernada los primers y dilatats horitzonts. Més tart l' acompanyava en sos jochs, y finalment, home, li mostrava la via del comer y de la riquesa, allá, d' allá del lluny, ahont se confonen la verdas ayguas del Océa ab los transparents cristalls del Riu de la Plata. Y allá pensá portar los vins procedents

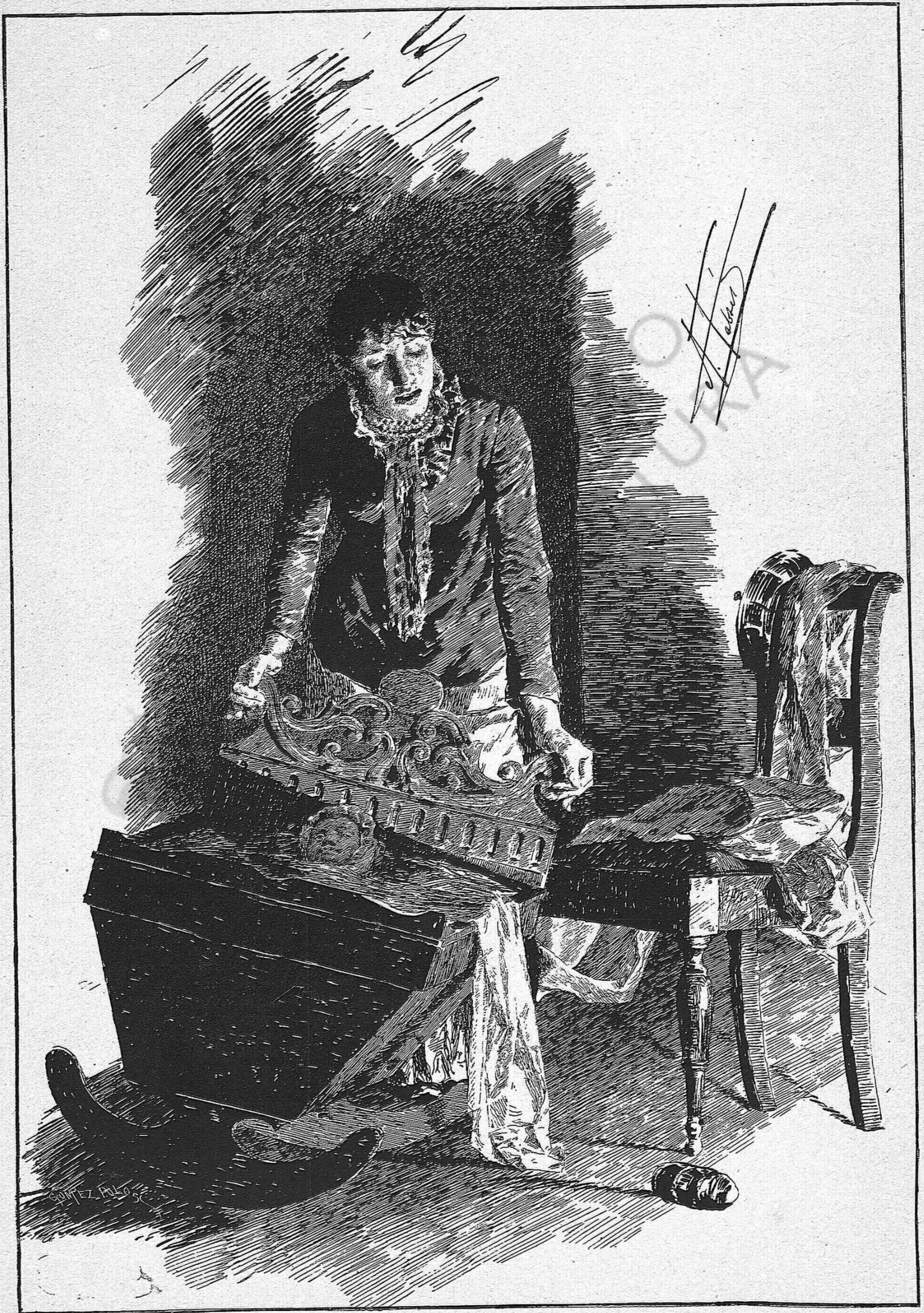
de las sevas propietats, enriquint d' aquesta manera los naixents mercats que en las repúblicas del Sur d' América s' iniciavan. Llavoras fou quan feu lo primer viatge lo barco que inaugurava son comer; era en 1846, y la modesta barca *Virgen del Carmen*, formiga caminant ab prou feynas pera portar son granet de blat, arribava a Buenos Ayres, ahont lo comer dels vins contava ab tres esportadors catalans del mateix apellido Maristany. Mes la marca Pere Grau s' imposá ben prompte y avuy dia es una de las més disputadas en aquells remots paissos.

En un principi instalá lo senyor Maristany sos magatzems en la Barceloneta, pera la preparació y depòsit dels vins; mes al creixer l' importancia del tráfeh los trasladá a Sant Martí de Provencals, en lo barri conegut per las Casas Novas, que feu més populós lo creixent desarrollo del comer y l' alenada d' activitat que sobreixia dels nous magatzems del senyor Maristany, los quals implicavan a son costat uns estensos tallers de pipería de sa propietat, sense los que en diferents punts de Sant Martí treballavan ja per ell. Per aixó fou que prengué tant increment la important industria dels boters.

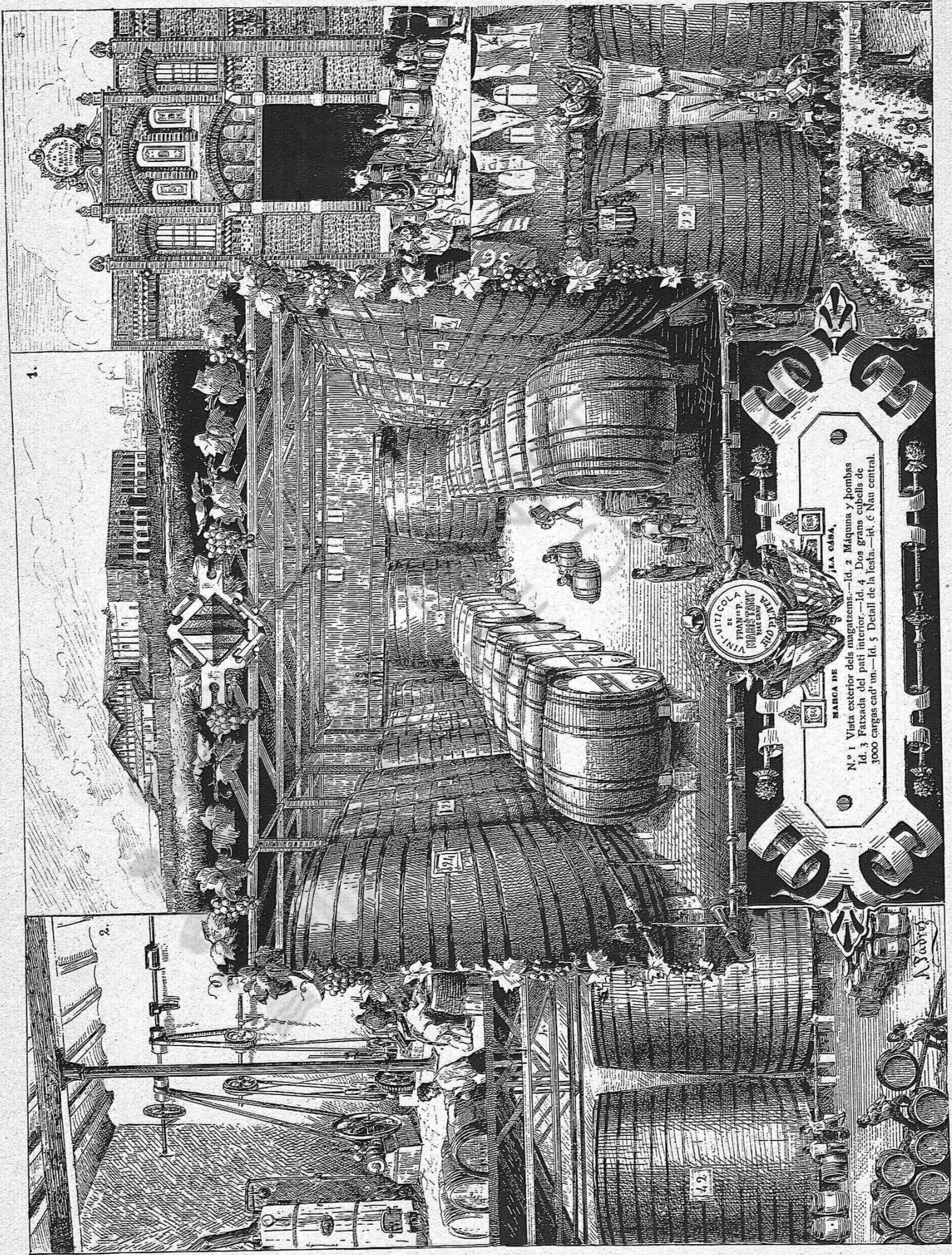
Mes no bastant a las necessitats del mohiment lo magatzem de que havem parlat, se vegé lo senyor Maristany obligat a comprar uns estensos terrenos pera construhirhi un nou establiment adequat a tots sos variats serveys y prou espayós pera amparar lo gran mohiment d' entrada y sortida dels vins. Y per aixó es que s' alsa avuy davant del *Moli Carbonell*, en la carretera de Ribas, y dintre de una estensió de 320,000 pams de terreno, lo nou establiment del senyor Maristany, anomenat la *Vini-Vitícola*, inaugurat espléndidament lo 24 de Juny.

L' aspecte exterior dels magatzems, senyalat en l' adjunt dibuix ab lo número 1, predisposa ja a entrarhi, segur de que dins d' ells deu respirarse l' atmósfera saniosa de l' activitat del treball. Lo edifici en conjunt está dividit en cos general de magatzems, coberts pera la pipería, quadras pera los carros destinats al transport y tallers de fabricació de botas. L' edifici propiament tal consta de tres seccions: la primera, que s' troba al entrar, consta de dos pisos: abaix pera depòsit de pipas y bocoys, y primer pis pera habitació del majordom y altres dependents de la casa. Se troba després un pati destinat a las operacions d' acarreg, a la dreta del qual hi há lo magatzem dels vins ja elaborats y a la esquerra lo destinat pera la rebuda de las cullitas de vi, que es conduhit a diversos punts per medi de quatre bombas mogudas per una máquina de vapor, y que reproduheix lo número 2 de nostre dibuix. Lo número 3 indica la vista de la fatxada del pati esmentat, qu' es tota de fábrica de mahó vista y ab una acertada combinació de colors. En la part central de la fatxada de frente y al damunt mateix de la porta d' entrada als magatzems propiament dits s' ostenta la marca de la casa, que mostra també lo dibuix adjunt y en lo que, además del títol del establiment destacantse entre varis atributs del comer, industria y navegació, s' hi veuhen las fetxas de 1846 y 1882, en mitj de las quals apareix trionfant l' escut de las quatre barras catalanas. Aquest pati mideix la superfície de 270 metres quadrats.

A banda y banda d' aquest pati s' hi veuhen los magatzems d' entrada y de sortida de que ja havem parlat, y que mideixen cada un d' ells 195 metres quadrats. Damunt de cada una de las portas, y en l' empit que corona l' alsat de l' edifici, s' hi veuhen pintats al oli dos barcos. A la dreta la barca *Virgen del Carmen* y a la esquerra la pollacra *Lince*, simbolisant abdós los recorts venerats del passat de la casa Maristany. Avuy dia ja son cinch los barcos de creu ab que conta la casa pera la exportació de sos celebrats vins a las repúblicas del Sur d' América. La *Isabelita*, la *Maristany*, la *Auto-*

LO BRESSOL, COMPOSICIÓ DE A. FABRÉS

BARCELONA — LA VINI-VITÍCOLA, DE D. FRANCISCO DE P. MARISTANY

nieta, la *Eduwigis* y lo *Prim* ostentan en los seus trinquets la contrasenya de la casa *Pere Grau*.

Franquejada la porta central, dessota l'escut de la casa, s'entra en la primera nau de las tres que conta lo grandios magatzem d'elaboració. Aquestes naus, disposadas en sentit transversal, ocupan una extensió de terreny de 1806 metres quadrats, essent las laterals iguals entre sí y més gran la central, quals dimensions poden judicarse per lo número 6 del citat dibuix. Contenen aquestos magatzems quaranta tres cups-tinas, duas de las quals, que s' veuhen en lo dibuix senyaladas ab lo núm. 4, contenen tres mil cargas de vi cada una, contant-senhi ademés setze de vuytcentas cargas, cinch de trescentas y vint grans botas de vuytanta cargas cada una, de modo que poden proporcionar en un moment donat dits magatzems 21,900 cargas de vi pera la esportació.

Grans quadras y porxos voltan l'establiment en una extensió de 500 metres superficials, de modo que quedan sense edificar uns 4,500 metres quadrats. Los tallers de piperia, en número de set, aislats del establiment, mideixen una superfície de uns 200 metres. Ademés, treballan per ell quaranta tallers diferents de boter en Gracia, Arenys, Malgrat, etc., de manera que s'contan uns quatrecentos fadrins boters empleats per la casa Maristany.

Com si no fossen prou aquestos datos pera donar idea de la escala en que té empresos sos treballs la casa *Pere Grau*, devem afegir que conta, ademés, ab sucursals en Cervera, Sant Sadurn de Noya y altres punts del Panadés, en los quals posseheix grans plantacions de vinya, com aixís mateix en Masnou, Alella, Tiana, Premiá, etc. En quant a detalls pertanyents a l'edifici dirigit per l'arquitecte don Laureano Arroyo, devem afegir que lo sol general dels magatzems está disposat ab una pendent apropiada, a fi de que no s'perde una sola gota de vi en lo desgraciat cas de reventarse alguna bota ó cubell. Conta ademés l'establiment ab un completíssim laboratori químic, al frente del qual s'hi troba lo fill gran de la casa, nostre bon amic *Pere Grau*, lo jove doctor en ciencias desde la edat de divuyt anys. Ademés, s'hi veuhen hidrómetres pera medir la cantitat de vi que contenen los varis cubells dels magatzems, una poderosa máquina magneto-eléctrica de Siemens y varias rets telefónicas pera posar en comunicació lo magatzem ab lo despaig del passeig de l'Aduana y ab las otras dependencias de la casa.

Tal es l'important edifici qual inauguració tingué lloch lo dia 24 de Juny, y que probarem de descriure en pocas paraulas pera no allargar més de lo que convé aquest article.

A las onze del matí, hora fixada en las invitacions, comensaren a acudir las personas invitadas, que recorrian los nous magatzems, adornats d'un modo adequat a la festa que s'anava a celebrar y que produhia un hermós cop de vista. Multitud de banderas penjavan del sostre y los grans cubells, adornats ab flors, ramatje y escuts, estavan alternats ab los atributs de la agricultura, l'industria, lo comerç, la navegació, etc., ocupant un lloch preferent los escuts de Barcelona y Sant Martí de Provensals, del Uruguay y del Riu de la Plata, del Brasil y d'Italia, enllassats ab banderas dels respectius païssos, y dominant en lo lloch principal l'escut d'Espanya.

La galeria alta, que comunica unas tinas ab otras, estava guarnida ab cercols de bota y garlandas verdas, formant una especie de calat de molt bon efecte.

Numerosa era la concurrència qu'omplenava lo espayós local, quan aparegué lo cotxe del excelentíssim é ilustratíssim senyor bisbe d'aquesta diócesis, doctor *Jaume Catalá*, que fou rebut a la porta per los senyors *Maristany* (*Francisco* y *Jascinto*). Acte seguit procedí nostre prelat a la benedicció dels magatzems, que foren batejats ab lo nom de

Río-Plata. Ocupacions tan inescusables com meritorias privaren als convidats d'ofedir a nostre prelat la presidencia de la taula en l'esplendent dinar que oferí lo senyor *Maristany* a las personas allí reunidas. No obstant, y en representació d'ell, presidí lo banquet lo doctor *Pol*, provisor eclesiástic, que tenia a sos costats al reverent don *Francisco Rodó*, rector de la nova parroquia de Sant Martí, y al amo del establiment, senyor *Maristany*.

En lo mateix moment de la benedicció sortí de entre un grupo de flors un ben disposat sortidor de vi blanc qu'arrancá de tots los concurrents mots de sorpresa y admiració. La taula, en forma d'ánfora, fou ocupada per uns cent vuytanta convidats, entre marinos, naviers, patrons de la casa, culliters, comerciants, professors de l'Universitat, boters, cos consular de las principals nacions del Sur de América y representants de la premsa de Barcelona y Sant Martí.

Al destaparse lo champagne, únich vi dels servits que no era de la casa, iniciá los brindis lo doctor *Pol*, desitjant al nou establiment que anés prosperant per la via del progrés, company inseparable de la religió.

Seguiren en igual sentit lo senyor *Canadell* en nom del senyor *Maristany*, *Vidal de Valenciano* (*D. G.*), *Amengual*, *Cornet* y *Mas*, *Raynal*, que brindá en francés, *Nadal*, *Martínez*, *Genové* y *Farnés*, aquestos dos últims en catalá, y reasumí en espanyol y ab fácil paraula lo jove hereu de la casa, qui doná a conèixer una vegada més sos vastos coneixements científics, enllassats hábilment en son brindis ab lo treball, font única de tots los actes comercials, agrícolas é industrials. Calurosament felicitada y aplaudida fou la improvisació del senyor *Pere Grau Maristany* per tots los concurrents, als que s' repartí abans d'anarsen una bonica fotografia del establiment.

Lo decorat del local, degut al artista senyor *Padrós*, secundat per l'actiu majordom senyor *Mentruit*; lo dinar, a càrrech del senyor *Lafitte*, y la amabilitat y esplendides del senyor *Maristany* mereixen nostra més completa enhorabona. Aixó en quant a la festa inaugural; ara per lo que toca a la significació que en sí enclouhen los magatzems inaugurats, devem manifestar desde aquest lloch que es tan trascendental, tan innegable la importancia del nou establiment, que no podem menos, y ab nosaltres tots los catalans de cor, de felicitar al senyor *Maristany*, desitjantli tota mena de prosperitats en son negoci, y que aixís com lo govern li ha fet justicia, concedintli la creu de *Carlos III*, trobi en los cors de tots los que l' voltan altra recompensa millor y més inmarcessible, com es lo amor, la fidelitat y lo respecte, que tan merescuts tenen las personas del valer y del sentir del senyor *Maristany*, amic dels seus fills y pare dels seus treballadors.

BONAVENTURA BASSEGODA

Juliol 1884

VERITATS PER LA CARA

Vulgas, no vulgas, te 'n faré memoria;
ab mi no hi jugarás;
t'haig de reb-lar lo dit dins la ferida
fins a fe' n sortir sanch.

Aquell, aquell capvespre en que pecares
te 'l ficaré pels ulls,
y plorarás, y plorarás de rabia,
y jo riuré de gust.

Puig per si l'oblidesses, eixos versos
la cara 't fib-larás,
y 'n sentirás la cohissó a las galdas,
mal que viscas cent anys.

Serpents de Laocoó, has de dur mos brassos
sempre al teu cos cenyits,
y de la má la manuclada ardenta
sempre vermella als pits.

Los llabis y mos llabis se soldaren.
¿Qui doná 'l primer bes?
¿M' estimavas? Fou crim. ¿No m' estimavas?
Donchs encara 'n fou més.

Si la negra pendent no devallárem
més que fins mitj camí;
si vam ser mitj honrats, no fou, recórdaten,
ni per tu ni per mi.

Avuy, per orde teua, tas minyonas
me tancan ton portal,
y m' obligan a anármen, las mans buydas,
com pobre vergonyant.

Vols rompre aixís lo llas que ab mi te nusa,
per por, no per virtut,
y 'm fas llensar per insolents criadas
com qui llenza un rebuig.

¿Y ara ja ho creus tot llest! ¡ja 't creus honesta!
¡ja 't creus podé' alsá' 'l front!
¿Creus que no son matzinas las matzinas
perque a mitj vas dius prou!

¿Jo ja no sumo res! que 's fassa tróssos
mon cor; a tu que 't fa?
¿qué se te 'n dona a tu d'aquell capvespre
los juraments trencar?

¿Res te fa? Donchs escolta: ets una adúltera
del ánima y del cos:
en va es que guardis l'últim xavo d'honra,
que l'or te 'l tinch tot jo.

Aquells petons y abraços, ni que passin
cent anys, los haurás dat;
y 'l teu pecat, encar que 'l món s'enfonzi,
sempre haurá estat pecat.

Li pots dir al teu marit: — ¡Jo soch honesta!
¡tots los meus fills son teus!
d'amant no n' he tingut; fou sols una hora,
brometa, passatemps. —

Y en pau així ab ton cor, aquella broma
fins podrás repetir....
Mestres tos fills sian seus, no pot—¿qui ho dubta?—
queixarse ton marit.

¡Infame, infame! ¡deslleal dos voltas!
¡a mi y a ton espós!
per l'amor meu lo seu honor trahires;
vens l'amor per l'honor.

Y es que no tens ni amor ni honor, coqueta,
ni l'has conegut may;
dígasme, donchs: de tu a una dona pública
¿quina distancia hi há?

R. SANS

EXCURSIÓ AL ALT PALLARS

Castellbó es l'únich poble important que s'troba anant desde la Seu d'Urgell a Sant Joan del Herm. Es important per sa posició alterosa y extranya, damunt d'altas roques, per sa fesomia d'etat mitjana y sobre tot per sa historia, lligada llarch temps ab la dels comtes de Foix. Ells comanaren als vescomtes de Castellbó l'heretgia albigense que com taca d'oli s'estenia, a sa influencia, en eixes valls tranquiles y plenes de fe alguna hora, com després ho tornaren a ser, gracies a Deu. Tres frares dominicos que hi anavan a predicar foren rebuts pels heretges a cops de pedres.

Dos d'ells eran de las antigues families de Moyá,

La Cadireta y Planellas. Los dos son venerats públicament, y 'l primer té una imatge en un temple de dominicos de Roma. Mossen Parassols ha publicat los goigs de cada un d' ells, dignes per cert de ser més coneguts.

A l' entrada del poble hi há una creu gòtica de pedra, trepada, bellíssima, que surt á rebre 'l viatger, com dihentli que ja no hi há heretges ni guerrers foixos, ni de cap mena en Castellbó, ahont sols hi há avuy bons cristians y pobres treballadors de la terra. Lo castell que s' aixecava en mitx de la població y dominava la vall, ha desaparegut gayre bé per complet, deixant dominar en ella la iglesia, que no es del tot indigne d' aquell temps. És de gran preu l' altar gòtic de Santa Catarina y no despreciable lo del Roser. En la sagristia hi há una caixeta folrada de llautó que té en tots costats grabada l' imatge de una dama apuntant una sageta á un caballer.

S' hi conserva, encara que no com se mereix, la casa dels Comtes de Foix, ahont se veu una finestra gòtica notable.

Les armes de Castellbó son un castell quadrat ab una B y una O á cada banda.

Lo mateix dia, á les tres de la tarde, sortírem de Castellbó cap á Aubet; Sendes y Arbell se veuhen á una banda y altra del camí. Santa Creu es lo darrer poble que 's troba pujant á Sant Joan. La pujada es dreta y penosa, trobantse, abans de arribar al cim, grans boscos de pins y bedolls que dominan tot aquell país. Dalt de la serra entre 'ls pins comensan á barrejar-se abets que 'ls dominan tot seguit, aixecantse drets y alts fins á les bromes.

RUBIÓ

Es una amplíssima montanya, que deu lo nom á un poble insignificant que seu en sa falda á la banda de llevant. Té altres y altres pobles y negres é interminables pinedes en sos vessants, es tan alta que fou escullida entre totes pera la triangulació del país, com ho diu la torre que hi resta; mes acaba d' una manera prosayca, no té la punta de la montanya de Saloria, la corona de roca del Tossal de Turbó, las Oscas de Cabrera, ni 'l bech d' aucell d' un dels cims de la serra de Begas, que no li sé 'l nom. Es, per dirho en una paraula, un gegant sense cap.

Desde allí se veuhen les principals montanyes de Catalunya: l' interminable Monsech, á mitx dia y ponent, darrera la serra de Boumort, les serres de Bohí, la Malehida, Monvalier, Estats, cap al nord y á llevant les serres de Cadí y de Maranges.

Desde esta altura un se pot formar una idea del Pallars; lo Noguera Pallaresa, que n' ha tret la meytat del seu nom, passa, á ponent, per sota eixa gran montanya y ell nos ensenyaria 'l Pallars millor que ningú, acompanyantnos á tots sos pobles y valls, recones y reconets, si tinguésem temps pera ferho; mes ara lo seguirem solament, y encara de través y corrent, en les tres branques principals en que 's ramifica aqueix riu, dividint en tres valls principals lo alt Pallars.

Desde Rubió baixárem á Sant Joan del Herm pel dret, assó es, per un camí que també l' hauria seguit un gros penyal que hi fessen rodolar desde la cima.

Tot aquell vessant immens fa vint y cinch anys estava cobert de abets, com un cap jove de cabells, que abrigavan la montanya; era l' abetar més gran de Catalunya per sa extensió y 'l més notable per l' altura y groixudaria de sos abets descomunals, anomenats en tota nostra montanya, gayre bé com en la Palestina los cedres del Libano: donchs una torbera, com diuhen allá, ó un terbolí infernal que hi passá de deu á onze hores de la nit, ne trencá la gran part, los arrancá, transportantlos ab son gran pa d' arrels á llargues distancies, llansantlos á dreta y esquerra torçuts, malmesos y aixonats. Més avall los abets eran més alts y espessos, y no podentlos la ventada

arrancar tots, los trencava arran de terra ó un tros amunt y 'ls llansava córrechs avall, á feixos, com si fossen cames de blat de moro. Cabussats y confoses les branques del un ab les arrels del altre, jauhen per aquells rostos á milers, com cadavres de gegants inseputs que 'l foch dels pastors al estiu y la humitat que 'ls fa pudrir al hivern, no poden fer desaparèixer de la terra. Tal me figuro lo camp de batalla dels titans després que 'l llamp del cel los hagué fet caure á cabussos del cim de son orgull al pregon abisme.

Algun n' hi há entre 'ls que jauhen, que, més sortós, al caure ensopegá 'l forcat de un germá seu més fort y s' aguanta encara y trau algun rebrot de esperança, com malalt sostingut en los brassos de sa familia. Com ningú replantá aquell bosch, ahont pochs abets joves se veuhen, ha de desaparèixer per força com los antichs abetars de Camprodon, de Lanos y d' altres mil endrets de nostre Pirineu, ahont aqueix arbre avuy ni es conegut. Si algun ne renaix açí, les cabres dels comuns vehins cuydan de escapsarlo, y decapitats aquells gegants de la creació quedan renocats y confosos ab los bedolls y ginèbres que cobreixen la montanya.

A l' hermitatge de Sant Joan no hi há document anterior al fatal any 8. Uns quants retaulons de relleu clavats en lo altar major, que es nou, semblan denotar que hi havia allí hermitants vestits ab un caputxó, cenyit ab una corda. ¿Seria antigament un Herm ahont algunes ànimes bones se retirarian dels embolichs del món? L' arxiu de Castellbó, ple de documents y virginal encara, podria respondre á eixa pregunta.

A la tarde del mateix dia, ab un guia de Donadriu, baixí la serra fins á trobar lo riu de Santa Magdalena, que seguirem, tenint que passarlo penosament deu ó dotze vegades fins als cortals de Civis, ahont se forca. Prenguérem lo branch del nord y cap al tart entrárem en los cortals d' Os.

Lo camí es penós, però magnífich, l' abetar y pineda de Sant Joan s' hi estén per cada banda de riu, en cada fondalada desplegant paisatges y vistes dignes del llapis de Doré. Allí ningú talla 'ls arbres; quan se cansan de viure s' ajauhen als peus dels altres: si cauhen sobre 'l riu fan de passera á las vacas ó als mateixos llops que s' escauhen de passarhi; si cauhen sobre 'ls viaranyos los tapan, obligant al pastor ó viatger á fer una llarga marrada. Mitxa hora abans de arribar als cortals de Civis trobárem á esquerra la capella de Santa Magdalena verament primitiva, com la de cortals d' Os; mes en cap d' ells hi há res de notable. Era fosch quan hi arribárem. Com nos convenia reposar, trucárem á la primera casa que trobárem; no hi havia ningú, trucárem á la segona y á la tercera; fou en va: obrírem la quarta, que estava solament ajustada; estava deserta. Férem un crit davant una agrupació de casas; ningú respongué. No 's veyá fum ni foch, ni altre claror que la de les estrelles, no se sentia lladrar un gos, ni belar una ovella, ni miolar un gat; semblava talment una ciutat encantada. Quan ja estávam aconsolats de dormir á la serena, en una casa apartada del poble vegérem obrírsens la porta y convidarnos á entrar un jove de divuyt anys, alt y ben plantat. Entrárem dins y, fentnos gran estranyesa, vegérem que estava sol ab dues minyones, porqueres d' ofici com ell. Un catecisme de la Seu d' Urgell que ell havia deixat obert sobre l' escó per obrirnos la porta, nos feu l' efecte d' una àncora de salvació per aquell simpátich y bon jove. Ab una plana d' aquell llibret, ab sols los manaments de la lley de Deu, salvarian l' ànima y lo cos un sens fi de joves que en nostras ciutats cada dia s' emporta aygua avall lo riu de las passions.

SALORIA

L' endemá á les sis del matí emprenguérem la pujada d' eixa aguda y hermosa montanya. Del con-

trafort del OE. ne salta una cascada bellíssima en forma de cabellera, cayent d' una altura considerable. A mitxa serra se troba una font abundosa y fresca, no tant, però, com una altra que rega uns verts y hermosos pradells á la banda de mitxdia; la font y 'ls pradells s' anomenan de la Regina.

Lo panorama es igual, si no millor, que 'l de Rubió. Lo Pirineu se deixa veure desde 'ls cims de la Vall d' Aran fins á Soldeu, clapejat de congestes tot ell y blanchs de neu sos cims més elevats. Lo Pallars no 's veu tant com desde Rubió, per quedar Saloria á un costat; mes, en cambi, se poden seguir totes les grans y petites serres d' Andorra fins á Maranges. A mitxdia se domina la serra de Bescaran, y al extrem del pelat y feréstech Cadé, com un punt final digne de tan enorme ralla, se veu la montanya de La Bansa. La serra de Fornols li fa costat, se veu Rubió á la vora, Bou Mort més lluny y Monsech á últim terme, y més aprop valls rientes y hermoses, aygues y fonts, pradells y boscuries immenses.

Al ser un quart avall del cim de Saloria nos girárem estranyats, sentintli uns grans crits d' alto. Era un carrabiner que 'ns encalsava ab l' il·lusió de que portávam frau, y al atraparnos s' enfadá de mala manera, al veure que era un capellá aquell que de lluny havia pres per un paquetayre. Desde Saloria prenguí 'l camí de la Tor y dues hores abans d' arribarhi,

Contemplava los marges y boscuries y darrera 'ls pradells de la Regina, una esmeralda en forma de petxina tota plena de perles y de flors; es la vall delitosa de Sauria, quan ab son bes primer l' alba la rosa sembla 'l àurea conquilla en que flayrosa sortí del mar la reyna dels amors.

Lo pla no es més gran que 'l de Nuria; mes, sens veureshi gayre bé cap roch, tot ell es enherbat. Lo fener ó herbey desde lo més alt de la serra que 'l volta per Nord, Llevant y Mitxdia, baixa en línees corbes y suaus com les d' una gran petxina á reunir-se al Sud-Oest. Lo color vert es viu com d' herba regada sovint; sols algun escamot de blanques ovelles ó de rosses vaques lo clapeja. Nò he vist en los Pirineus una vall més bonica de nom y de fet, que la per mi encantada é inolvidable vall de Sauria.

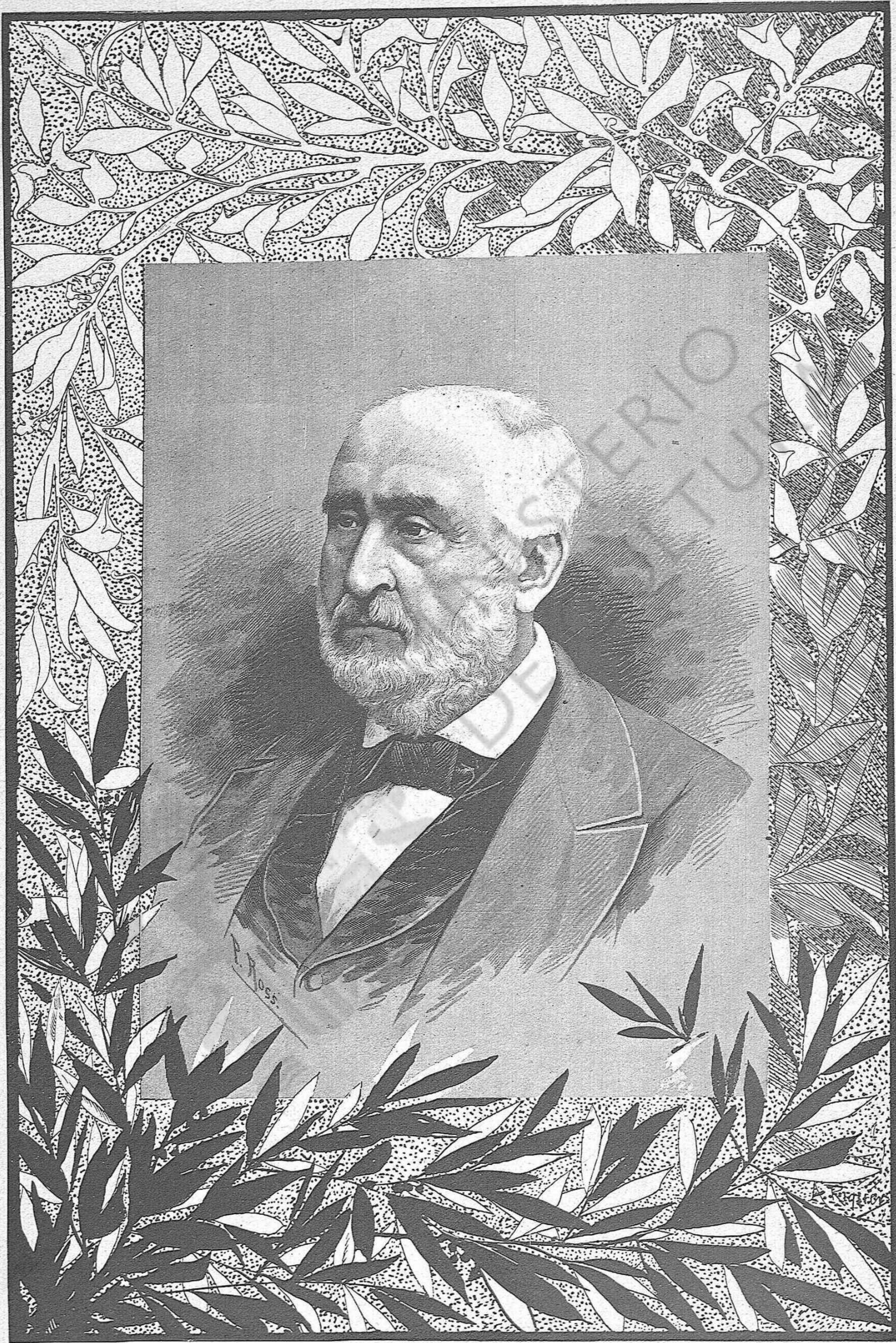
Desde allí baixí á Tor, poble arraconat y de mala mort que deu lo nom á una torreta negra y vella que 'l domina per Occident, y sembla dur lo sagell dels temps de la reconquesta.

Lo camí que trau d' aquells caús de món es dolent com lo camí que hi mena; en lo més alt y enasprat d' ell se troban dues creus grabades en la roca viva per lo bisbe Voltas, castellá, qui al sortir de la visita pastoral dels pobles de Os y Tor, se 'n despedí per no tornarhi, dihent: — *Si puedo salir de aquí, no quiero más osos ni toros.*

Al cap d' avall d' aquella serra se troba 'l poble de Nuris, dominat á mitxdia per lo Saloria, que 's veu desde l' arrel, encara ab algunes congestes de neu. Fins á mitx cos, ahont li arriban les montanyes vehines, está vestit de pinedes. Aquí lo dia 11 de Juliol, en que m' hi ensopego, comensan á segar los blats; en la Tor encara hi verdejan, de manera que la cullida d' un any no serveix per ser sembrar l' altre, tant temps está lo blat en la terra.

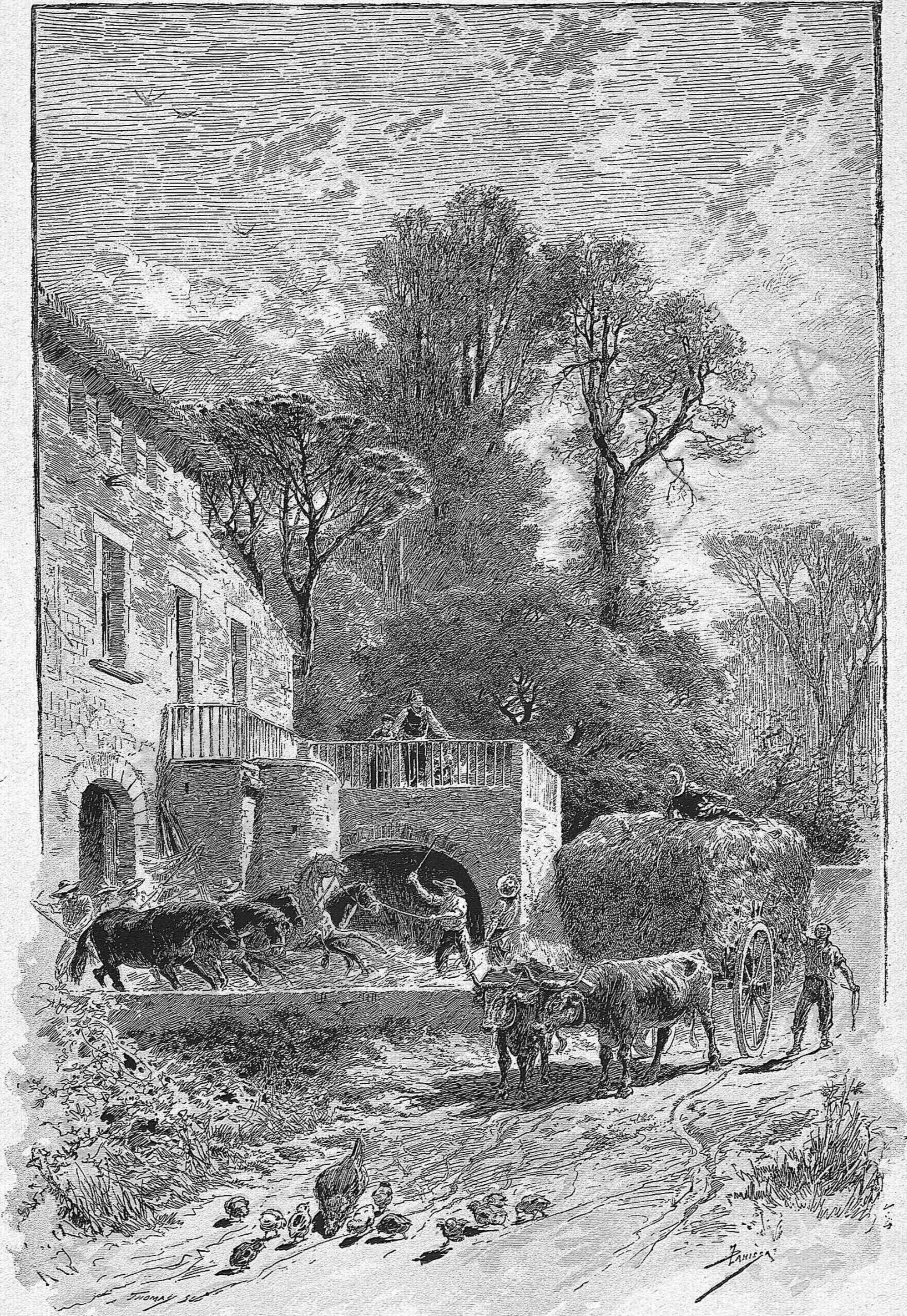
L' endemá arribí á Aynet; es lo poble ahont he vist la fe més fonda y arrelada, les costums més senzilles y patriarcals. Allí se presta (Deu li pach) á acompanyarme y ensenyarme 'l Pallars lo Dr. Domenjó, catedràtic del Seminari de la Seu, y conegut poeta y orador. Lo guia que prenem es un tal Ventura, de barretina musca, armilla de coll dret y calsa curta. Té cinquanta cinch anys y no 'n fa pas gayres que matá un os en lo bosch de pins davant del poble.

La ribera avall es ben plantada de saules, pollanques, albes, freixes, arbres fruyters á hermoses fileres

L' EXCM. SR. D. MANUEL MILÁ Y FONTANALS, PER P. ROSS Y A. RIQUER

(De fotografia d' Audouard)

QUI NO BAT PE'L JULIOL NO BAT COM VOL, PER J. PAHISSA

al costat de verdosos prats. A mitja hora de Aynet se troba Arahós, galanment assegurada vora 'l riu. Tota la vall té a cada banda montanyes de ferro que li han donat lo nom de Vall Ferrera.

Lo rriu de Vall Ferrera embranca més avall ab lo de la ribera de Cardós, sota 'l poble de Tirbia, lo més important d'aquelles valls. Son nom ve de *Ter via*, per encontrarshi los camins de Ferrera, y lo de Llaborsí y 'l de Cardós.

Per mitxdia lo domina Montesclado, montanya, contrafort del Saloria que té 'l poble d'aquell nom en la falda. La iglesia es moderna, com tot lo que hi há en ella.

VALL DE CARDÓS

L'entrada de la vall, per hont passa lo rriu de aqueix nom, es estreta y s'anomena *Forat de Cardós*, nom que donan també a una cova que hi há a la esquerra del camí, niu de Encantades, segons la gent del poble.

Una hora amunt, entre belles prades y camps, que donan son vello d'or ara mateix a la fals dels segadors, se veu lo poble de Ribera, dominat per un campanar bissantí, ab finestrels gòtics de gran efecte; alguna d'ellas está dividida per ayrosa y simpática columneta. Lo campanar bissantí d'eix edifici, que fou monastir de templaris, té la gravetat dels de Ripoll y Cuixá y la bellesa dels que s'aixecaren dos segles més tart. Es sens dupte dels més bonichs de nostre Pirineu.

Surri no té res de notable. Una cara seva domina la vall, y en una altura vehina apar que hi há hagut una torra.

Férem nit en Anás, ahont lo millor es la naturalesa. Prades verdoses y fresques y frexedes vorejan lo rriu y pinedes, abetars y bedollars cobreixen la serra més amunt. A la fundació d'aquest senzill poble va lligada una petita rondalla que pot ser veritat. En Nibrós, avuy pobres Cortals d'Estahon, entre la vall de Cardós y la d'Estერი, hi havia un senyor que tenia tres filles, que dotá ab tres heretats, que llavors eran tres boscos: Anás, Estahon y Bonastarre. Aquestos punts arribaren a ser pobles y ho son los dos encara, mes lo Nibrós desaparegué en un gran terratrémol.

En Bonastarre, sufragania de Anás, hi há un reatale gòtic d'algun valor y part d'un altre no despreciable; los dos son de la decadencia. Sobre Anás hi há dues torres cavades en la roca viva, ahont hi caben quatre ó sis persones: la una s'anomena Cova de la Boja per havershi allotjat, temps enera, una infelís que havia rebut del cap. En la vall hi há algunes coves aixís, de les quals la gent no sab dir res. ¿Serian d'époques primitives?

Lo rriu continúa abundós y la ribera verda y plena d'arbres. Dues hores amunt trencarem a l'esquerra, passarem per una font, anomenada del Matrimoni, y atravesarem la serra, plantada de pins y algun abet. La boscuria s'espesseix fins damunt Burgo, poble lo més mal col·locat que s'haja vist, dintre un canal per hont una alta montanya se desaygua. La rectoria es al mitx del vessant, de manera que quan ve un temporal lo rector ha de sortir de casa, per l'imminent perill de ser xafat en ella; puix ab l'aygua del torrental baixan uns enormes palets de riera, grossos com moles de molí, que ells anomenan *molars*. Tres ó quatre s'en podrian portar la Rectoria, tal es la rapidesa ab que baixan, y un centenar s'en podrian portar lo poble, com un joch de cartes, montanya avall, y no seria estrany que algun dia ho sentissem dir.

Darrera Burgo hi há Llaborre, y sota Escalarre, digne de visitarse per son altar major y altre lateral gòtic.

Estos tres últims pobles pertanyen ja a la vall d'Aneu.

ESTERRI

Sa capital es poble modern, assegut en un pla de una hora y mitja de llarch y un quart, segons los indrets, ó mitja hora d'ample; es vert y hermós: té més prats hont peixer ses numerosas ramades, que camps de conreu; vora Escalarre hi há un fener anomenat Prats del Comte. D'arbres no n'hi há tants com n'hi caldrian, mes encara n'hi há per aconortarsen. Aquell pla sembla haver estat un immens gorch del riu Noguera, que ell mateix ha anat omplint de terra ab temps y paciència, tornantlo de gorch en estany, de estany en ayguamoll y d'ayguamoll en conreu. Al hivern encara tot alló brolla y remintola d'aygua, com si la plana se recordás d'haver estat un llach. Lo temple d'Estერი era iglesia de convent, com la capella de Santa Maria, situada davant d'Escalarre.

Sant Pere, capella que está sota 'l castell de València ó de Pallars, era l'antiga parroquial d'Estერი, y les ja velles cases del costat foren les primeres del poble. Al nord de Sant Pere, també sota 'l castell que 'l domina per la banda de ponent, hi há uns verdosos y frescos pradells que s'anomenan Clot de Gaynes, y 's regan tots ab l'aygua del Noguera. Per aquells fondals passava lo camí de Aran, desde l'altra part del riu passant a aquesta per un pont, prop de la torra de Port Aran, que es esberlada de dalt a baix com per un llamp. La roca viva en que seu está segada al seu voltant, de manera que hi havia fosso y segons la gent del país contrafosso. Damunt hi havia una altra torre ó castell en lo anomenat Serrat de la Torra ó Serrat de Port Aran. Lo Castell de Pallars era verament formidable, a judicar per lo poch que 'n resta. Son perímetre es gran, quedantne grosses parets, una cisterna ó presó fonda y poca cosa més.

Se troban per allí pedres arrodonides, bales primitives, que 's tirarian per los matacans y per un forat fet arran de terra en lo tros de la muralla que queda, ahont s'en veu una entravessada.

Alló es un niu d'aligues espatllat per un temporal d'hivern; d'aquell casal de nostres antigues glories no 'n quedan més que pedres escampades, entre les quals torna a sortir la roca viva, que va esqueixant y llevantse aqueix vestit que li serví per una estona.

Un gessamí florit que trobí entafurantme entre les ruines (n'envihí un brot a nostre gran poeta Aguiló) fou una gota de balsam pel meu cor trist y adolorit, recordantme que no tot hi ha mort. En efecte: de la pléyade de guerrers, comtes y héroes que tingue per bressol lo castell de Pallars, no tot ha mort en los llibres ni en la memoria d'aquells pobles. Eixos y aquells vos parlarán ab gran entusiasme de Sant Dot, bisbe de la Seu, nascut dels comtes de Pallars en aquell castell memorable; y la tradició, que ha oblidat los caballers y dames, los guerres y torneigs, recorda que anava cada dia 'l Sant a pendre de lletra a Sant Esteve, convent que ha desaparegut, y que estava a l'altra banda del Noguera, aprop de Port Aran.

No en totes les ruines trobarem eixa flor de gessamí.

Lo Castell de Pallars era lo formidable centre d'un estudiant sistema de torres y forts que dominavan tot aqueix país. Quedan apuntats més amunt los de Port Aran y del Serrat de la Torra, que 'l defensavan per llevant. Desde allí se veu lo campanar de Sorpe, que era fortificat. Sorpe se comunicava ab Castellasso, aquest ab la primera y segona torra de Borént y la segona ab la de Aloí, últim poble de la ribera d'Espanya. Al mitxdia tenia les torres de Isabarre, habitació dels Barons de Bateila; la torra de Burgo, que esta ab la de Roca Blanca davant lo Mall de Roldan; esta se comunicava ab lo Pont de la Torra y aquella ab la Torra d'Escaló.

Sota 'l Castell un repeu de la serra s'avansa cap a mitjorn, dominat per ell y dominant ell mateix la vall, y sobre tot lo poble d'Estერი: se'n diu lo Serrat de Sinboy ó de les Forques. Desde allí prenian possessió de la vall los Comtes de Pallars, fins que s'extingí tan ilustre prosapia: allí juravan respectar los furs del país, davant lo llibre que com un rich tresor se conserva en la casa de la vila. Lo Comte havia d'estrenar aquell dia una capa, que restava depositada a casa del notari Sanci.

JASCINTO VERDAGUER, PBRE.

(Acabará)

Á LA MORT DE MON MESTRE

L' EXCM. SR. D. MANUEL MILÁ Y FONTANALS

¡Que Deu te guart! ¡Que Deu prop sa bellesa infinita ja 't tinga; tu que havias esbrinat sos arcans inescrutables.

Cóm prop d' Ell deus gosar ab l'hermosura que tant aquí 'n la terra ja buscavas; mes ¡ay! ¡cóm sols nos has deixat a l'hora, sens amich y sens mestre? ¡Cóm las lletras orfes sens tu treuran nova brotada?

Lo jorn en que 'ns deixares, pareixia que s'endolava tot; lo cel, espléndit y seré abans, s'ennuolá, la terra mullantne en sa tristor; lo vent besava, brunzintne trist, l'hermosa Catalunya, melengió com si volgués ¡ay! dirli: «Caygué y morí l'arbre de verdas brancas.» ¡Caygué y morí!... y es cert; en va es qu'á creurho la pensa 's resistesca, la paraula may més escoltarem del poeta y sabí; ja may més sa figura venerable dels Jochs Florals animará la festa.

Descansa en pau per sempre ¡oh gran patrici! pare de nostras lletras. Tu no feyas com molts, que de patricis fentne gala, baladrejan per tot, formigas débils, volent semblar lo lleó. Tu eras dels jovens

lo sabi conseller, y tu influhies lo primer en la vida de la patria, humil com ho es la mar en sa bonansa. Com ell, tranquil é immens, inmensas foren, colossals, tas ideas; gran y fondo ton pensament, com son abim; la forsa fou de tas conviccions, com sa potencia. Com aquells, no 't semblavas a l'escuma de l'ona bramolanta, qu' esqueixantse contra un obstable, cruix desfentse débil. Mes ¡ay! qu' avuy ja ets mort y Catalunya l' ¡adeu! darrer t'ha de donar per sempre. Per sempre; sí; ¡qu' es trista eixa paraula, freda com glas, eterna é ineludible!... Mes no... ¿qué dich?... las concepcions de l'home no moren may si son ben grans, y viuhen eternament dels sabis las ideas.

Descansa en pau, que si ta freda llosa del cos mortal nos guarda las despullas, lo teu nom será etern, viurá per sempre de Catalunya en la preclara historia.

FRANCISCO XAVIER GARRIGA

R E C O R T S

FRAGMENTS DEL «LLIBRE DE MA VIDA»

Continuació

(1864)

MA PRIMERA ANADA Á PROVENSA

Hi há a Europa una regió que se anomena *dels olivers*, per l'abundansa d'aquesta classe d'arbres que s'hi crian. Com una cinta esmeragdada, la

hermosa vegetació qu' en ella hi troba manera de viure, rodeja 'l mar que mulla las costas de ma estimada Catalunya, y véuse aquí per qué pren també aquesta regió lo nom de *Costas del Mediterrá*. En efecte; des de la rica Andalusía, seguint las costas de la Fransa, Italia, Turquia y Assia, fins á la abrusadora Llibia, los oliverars se succeixen sense interrupció ab més ó menys abundansa, ab millors ó pitjors condicions. Sens cap mica de dupte, la zona hont creixen ab més ventatja y hont més se n' hi crien, es la Provensa. Los fills del país li dedican sos més especials cuidados, y aixó, afegit al hermós cel de que disfrutan y á la assahonada terra hont clavan sas arrels, fa que sia aquell lo país que més profit ha tret de sos olivers, y allí hont se fan los més anomenats olis.

Estendre la vista per damunt de la fresca vegetació del país de que tractem; veure confosos, als suaus raigs del hermós sol de Provensa, lo color vert d' esmeralda de las vinyas y moreras, ab lo vert cendrós de sos ramosos olivers; mirar á un costat lo mar ab sas frescas brisas y murmuradoras onadas y al altre un pla sens fi que 's confon al lluny ab lo blau del cel, y tot aixó sembrat, com de tacas de or, de un aplech inmens de pilas de garbas batudas per braus cavalls, atravesat per tot arreu de rius, canals, brassos de mar, llacunas y rieras; y tot aixó ple á doll de históricas y monumentals ciutats, maravillosos ponts, atrevidas passeras, antigas torras, y animat pel activíssim comers que no dona ni 'l més curt moment de repós á la munió de camins-de-ferro que atravessan eixa hermosa terra; véuse aquí l' espectacle que pot donarse, véuse aquí l' espectacle qu' está donant cada dia als viatgers que la atravessan, nostra antiga germana la Provensa, la terra de la dolça poesia.

Aquest país fou lo que desitjant coneixer, vaig petjar mentres feya sentir sas abrusantas calors lo estiu del any 1864. Duas cosas me feyan tindre desig de visitar aquella tan celebrada terra: la bellesa del país, una; l' aplech de poetas que en ella hi cantan sos himnes d' amor á Deu y á la hermosura y que tinch com á una gran honra en contar entre lo nombre de mos amichs, l' altre. Pera mi lo viatge se reduhia á estos dos sols desigs: veure Avinyó, Montpellier, Bellcayre, Nimes y Narbona; donar una abressada á mos bons amichs Joseph Roumanille, lo autor de *Lis oubreto*, y Frederich Mistral, lo autor de *Mirèio*.

Sortí, donchs, de Barcelona ab aquesta idea, y després d' haver atravesat los Pirineus y d' haver-me detingut un xich moment en Perpinyá, ciutat ja de mi coneguda, me vaig dirigir á la estació del camí-de-ferro del Migdia. Dech confessar que la impressió que 'm feu la grandesa d' aquella parada (que després vegí qu' era de las ordinarias), fou en gran manera desfavorable pera nostras raquiticas estacions. En efecte: alló participava de la boniquesa de una botiga y de la animació de un concorregut carrer. Al bell costat de allí hont venian las targetas de viatge, s' hi veyá un aparador tot ple de llibres de diferent grandaria y enquadernació; més lluny, un mostrador tot ple de joguinas era l' encantament de tots los noys que per allí prop rondjavan; cartells molt grans, marxants, revedors de periódichs, res, res hi mancava. Vaig arreglar mon equipatge; després de haver pres ma targeta, me fiquí en un cotxe de segona classe, que allí tenen potser la mateixa comoditat que 'ls de primera d' aquí; xiulá la máquina y 'l tren comensá á correr ab la rapidesa del llamp. Eran las cinch y mitja del mati.

A tres quarts de vuyt nos deturávam á Narbona, no més que 'l temps precís pera cambiar de tren. Allí vàrem deixar lo camí-de-ferro del Migdia y comensárem á seguir lo camí-de-ferro del Mediterrá, que no para fins á Tarascó, lloch ahont jo 'm dirigia.

Fet que fou lo cambi, seguirem nostré viatge en direcció á Certe, població molt coneguda per son antich y celebrat port y per ser allí 'l lloch hont lo

tren se detura á fi de que pujan los viatgers pendre algun bossí. M' oblidava de contar que 'ls voltants de Narbona están plens de grans llacunas, petites illas y canals, que fan lo viatge molt entretingut y agradable. Llochs hi há hont lo camí-de-ferro materialment se troba entremig de dos mars que quasi tocan ab sas escumosas onadas los botons de las rodas dels *vagons*. A las vuyt y mitja 'ns deturávam á Beziers, ciutat de histórichs y terribles recorts y que fou teatre de espantosos desordres mertres vadurar la guerra dels Albigesos. Tè un camp molt productiu y un porta ayguas molt hermós. Aquesta ciutat, lo mateix que Tarascó, Bellcayre, Tolosa y altras, va patir molt en temps de l' invasió de Simó de Montfort y del llegat del Papa. Aquella desanimada guerra tè pera nosaltres un trist recordament: en ella hi morí nostre valeros rey En Pere d' Aragó, quan dut en alas de sa bravesa aná á lluytar en defensa de las infelissas víctimas del fanatisme y de la creuhada que al comensament del segle XIII va arrebasar la Provensa. Aquest fet lo conta admirablement lo autor de *Mirèio*, en una poesia que remeté als Jochs-florals l' any 1862, y que traduñida al catalá diu aixís en un de sos més inspirats trossos:

Llavors d' allá, d' allá, quan Simó de Montfort
per la gloria de Deu y la lley del més fort
ne devallava ab la creuhada,
y quan los negres corbs, instigats per la fam,
revolejavan estripant
lo niu, la mare y la niuhada;

á Tarascó y Bellcayre, á Tolosa y Bezier
de carn una muralla, Provensa 'ls veyá fer,
véyals bullir, corre á las armas
y per la llibertat morir tothom content.

D' En Pere d' Aragó bè 'ns recordem germans;
ne vingué, com lo llamp, seguit de catalans,
brandant sa llansa punxeguda.
Lo nombre y la desgracia van derrotar al dret:
ans las murallas de Muret
van morir tots per dans ajuda.

En Certe, no membrant ni 'l port, ni las salinas, res hi há de notable. Lo mateix quadro que 's presenta als ulls del viatger en los encontorns de Narbona se reproduñeix en los voltants de Certe, mes ab major escala. Per espay de tres quarts d' hora, lo camí-de-ferro atravessa de seguida, llacunas, golfs y mars agitats plens de barquetas, alegres y rever, dencas illas, y munts de blancas casas paregudas á manadas de gavinas refrescantse als raigs del sol entre las escumas de aquell mar fantástich, que tan aviat apunta á un costat, com se 'n va pera tornar á compareixe al altre; ja s' ovira á lo lluny, ja corra á ruixar las rodas de 'ls dos costats del tren: aquella es una escena del tot sorprendent per lo inesperada y admirable per sos vistosos cops de vista.

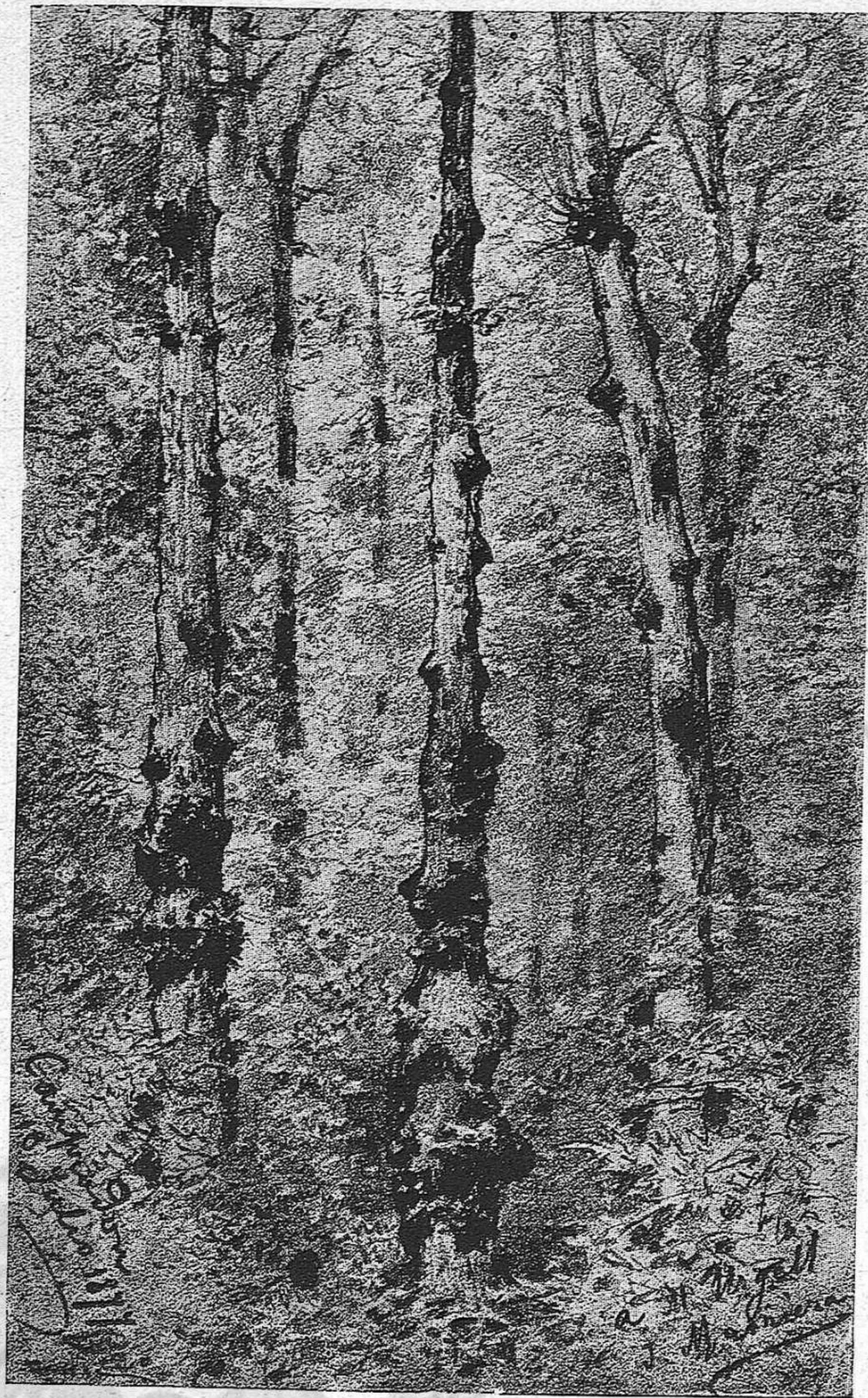
Entremig de Frontignan, célebre per sos vins, que no tenen preu, y Mireval, se deixa del tot la mar pera ficarse á dins d' eixa altra mar de rica vegetació que cubreix lo sol de la Provensa. Grans olivedas, hermosas vinyas, reverdencas moreras, innombrables planters se succeixen l' un darrera l' altre y no abandonan al viatger fins qu' aqueix deixa lo Migdia de la Fransa. De Certe á Montpellier s' hi está una hora y mitja; des de la estació esta última ciutat no 's pot veure gens ni mica; mes com jo pensava detindremhi á la tornada, ni tan sisquera me vaig pendre la molestia de traure lo cap per la finestreta del *vagó*. Després de Montpellier vè Lunel, ciutat notable per sos bells passeigs y sas espayosas fondas: après, ja fins á Nimes solzament se troban moltas estacions de poblets purament donats al art de la terra y sense cap mica de importancia. Arribí á Nimes á las duas de la tarda. Allí 'ns detinguèrem deu minuts. Des de la estació, qu' está bastant alta y que ofereix las mateixas ventatjas que podria

oferir un mirador, se veu perfectament quasi lo més bonich que de obra nova tè la ciutat. Lo de més preu de Nimes son sas *arenas*, ahont s' hi donan cossos d' homes; lo color torrat de sas parets y la munió de portas y finestras que las voltan, las hi escauhen molt bè; també tè la *Casa quadrada* ab sas pilastras dorínticas; sa *Font de Diana*; sa *Torra magna* y altras antiguetats de gran mérit. Passats que foren los deu minuts, la máquina me tragué de Nimes, patria del célebre poeta Reboul, y als tres quarts d' hora m' aturava un xich rato davant de Bellcayre, patria del llorejat poeta Roumieux, pera anar á dar fondo á Tarascó un quants segons après. Bellcayre, Tarascó y 'l Rhon, forman un conjunt dels més encisadors qu' esmaginarse pujan. Estas dos poblacions están separadas pel ample y abundós Rhon, y unidas per un llauger pont-penjan de moltas palancas y de construcció forta. Bellcayre es un poble hermosíssim y molt conegut per sas firas; Tarascó es una població molt antiga y bastant coneguda per la famosa Tarasca, monstre que va abatré Santa Marta y que va dar nom al poble de que parlem. Al arribar á Tarascó vaig cambiar de camí-de-ferro, veyentme precisat, pera seguir mon viatge, á pujar en un dels trens del ferro carril de Marsella á París. Arribí á Avinyó cap al tart.

Al endemá, quan vaig obrir lo porticó de la finestra del meu quarto, va moure ma curiositat una figura daurada que servia d' acabament á una agulla de pedra travallada que s' alsava per entremig de las negrosas teuladas de las més antigas casas del barri hont jo habitava. Després vaig saber qu' era l' estatua de la Verge de Doms, patrona de la ciutat de Avinyó, y que la agulla que la sostenia pertanyia á la catedral.

Gran era 'l desig que tenia de veure lo més precís que hi há en Avinyó. Pera mi lo que més valia de aquella ciutat era lo poeta Roumanille. Aixís res tè d' estrany que fos de lo primer que anés á veure al sortir de la fonda. Roumanille es lo cantor del poble provensal y tè una collecció de poesias que ell anomena senzillament *obretas*, quan ab justicia podrian ben bè anomenarse *perlas*. Roumanille es en Provensa lo que lo nostre Trueba es en Espanya; es lo enamorat del poble y pel poble es estimat y volgut; son sas obras la expressió viva de son bon cor y de sos honrats sentiments, y totas ellas poden posarse en mans de las senzillas donzellas é ignocents infantons ab segurat de que, si alguna cosa hi poden apendre, no será eixa d' aquellas que fan abaixar lo cap y enrogir las galdas. Y en proba de que aixó es cert, véuse aquí lo que diu lo comte de Pontmartí, al fer membransa d' aqueix poeta en un de sos escrits:

«Des que Roumanille acaba de apuntar son nom en lo programa de una funció, ja destinada á afavorir á la pobresa, ja á fer passar bonament una vesprada, y compareix ab lo paper en la mà, los ulls de tots los presents guspiran de alegría; los llabis mig-riuhén; las ánimas s' espandeixen sens recel; los vells se tornan joves y las donzelletas miran totas contentas á sas mares, que ja aquella nit res tenen que contalshi pera entretenirlas. Llavors, en aquells dolços moments, es quan se comprén á la perfecció que 'l nom *popularitat* tè dos caras, y que se sembla á aqueixos productes quimichs que aixís com serveixen pera remey poden també servir de veri. Allí es hont es necessari veure y jutjar á Roumanille, allí es hont un home 's fa cárrech de lo molt que ell es estimat del poble y de la mágica influencia que tè sobre tots los que l' escoltan... lo fet de pendre part Roumanille en una d' estas funcions, proba á las claras que un fi moral las presideix y que per boca del poeta van á ser invocadas imatges dolças y falagueras; van á ser esquivadas nostras tristesas,

ESTUDI D'ARBRES, PER J. MASRIERA

polsadas las cordas més sensibles de la nostra ànima, y esmogudas, las caras dels que escoltan, per consoladoras llàgrimas ó per riallas sortidas del bell fons del cor.»

Tot aixó diu d' ell Mr. de Pontmartí, y tingués en compte que si de alguna cosa pateix eixa relació, es de ser massa freda. Mes tornem a aplegá 'l fil de la nostra explicació. Com ja ho he dit, desitjava molt donar una estreta de mà al poeta de qui parlem, y á fi y efecte de ferho, me vaig dirigir al carrer de Sant Agricol, que es allí hont hi té sa botiga de llibreter. (Roumanille es llibreter.) Obrir la vidrera, véurens y darnos una abraçada tot va ser hù. Pasada la primera impressió y estant en alegre y animada conversa, fou quan li vaig fer entrega d' un exemplar de las *Obras de Mossen Austas March*, regalo de la Excma. Diputació provincial de Barcelona á tots los poetas que havian sortit premiats en los Jochs Florals de aquell any y que la muller de Roumanille (inspirada *felibresa* provensal) havia guanyat

ab sa preciosa poesia *Ais*, que havia tingut la justa sort d' eixir premiada. Fora de lloch estaria contar tot lo que allí 'ns diguèrem; conversas de poetas ningú las escolta; avuy dia sols hi há un só que fassa parar la orella á tot lo món: est só es lo del or. Com los poetas no 'n gastan, per aixó ningú se 'ls escolta y per aixó passaré de llarch fins arribar al acabament de ma visita. Quan ja 'm despèdia, Roumanille y un jove y conegut advocat que allí 's trobava van empenyarse en que tenia que anar á veure á Frederich Mistral. Havia deixat corre mon propòsit de visitar-lo, des de que vaig tenir esment de que vivia en un poble, lluny unas tres horas de Avinyó, y des que un aconteixement no esperat me posava en la necessitat d' anármem d' Avinyó á las primeras horas del dia següent. Ab tot, ho prengueren tant de tema y varen demanarmho tant, que vaig véurem en la precisió de tindre que fer lo que ells volian. Nos várem dar cita pera dos quarts de una, é i xquí de la botiga: eran las onze.

A la una de la tarda sortia del pati de la fonda d' Europa en companyia de mon bon amich Roumanille y del advocat Goubet. Un luxós carruatge tirat per dos hermosos cavalls nos portá á Mayana en menos de dos horas. Abans d' arribar á est poble se té qu' atravessar, en primer lloch, un superbo pont-penjanç de sis amplas y llargas palancas damunt del Durance, riu molt semblant al nostre Besós, si bè un xich més abundós d' aygua: en segon lloch se té que passar per un poble molt bonich que s'anomena Ronyach y en la plassa del qual hi há una hermosa verge de marbre blanch á damunt d' un peu fet de lo mateix. Lo més hermós que té aquell país es la abundansa de arbres que hi creixen per tot arreu y en especial en los voltants dels pobles. D' aquests n' hi há que están verament amagats entremig del espés ramatge dels xiprès, albas, moreras y olivers. Un

SALAMBÓ, QUADRO DE BASTIEN LEPAGE

dels tants es Mayana. Una carretera bastant ampla, ombrejada per dos rengleras de verds morers y ab un canal d' aygua corrent en un de sos costats, serveix d' entrada al hermós poblet ahont anávam. Al finir est bonich passeig y abans d' entrar en lo carrer major del poble, á damunt de un boniquet peu s' aixeca una creu de bronze molt ricament treballada. En Provensa no hi há poble ni ciutat hont no 's veja una ó més creus paregudas á la de que estem tractant. Várem atravessar un llarch carrer, y era cosa de veure com los portals de las casas se omplian de testas de aixeridetas ninas qu' espiavan nostra arribada. Lo pentinat de las donas de aquells pobles es lo mateix que 'l de las donas d' Arles. Es molt bufò y fa resaltar més y més la natural bellesa de las noyas d' aquells entorns.

Arribárem, al últim, á la casa del gran poeta del segle. Un salonet á peu plá ahont s' hi entra per un corredor que dona al carrer, es lo lloch hont acostuma á pasarhi molts ratos Mistral y hont escriu

aqueixos superbos cants que tenen la bona y justa sort de ferse dar picaments de mans en totas las parts del món. Allí 'ns esperava una acullida de germá. Jovenesa, hermosor varonil, mirada penetradora, veu falagant y forta, llabis moguts per una mitjarialla encisera, serietat y vivesa en la conversa, y més que tot un gran coneixement de la llengua provensal, son las més notables qualitats qu' hermo-sejan al poeta que tinguí la bona sort de visitar. Res dirè de la conversa que tinguèrem, en la que tant ell com Roumanille se van declarar molt amichs de Catalunya; res de la dolsor ab que 'm va dir de cor un dels bells trossos de son adorable *Mirò* y de la hermosa veu ab que cantá sa may prou sentida y dolsa cansó *Magali*; sols farè membransa de que quan ja me 'n anava va darmé una copia fotogràfica d' un retrato seu treballat pel llapis del célebre pintor de París, Hebert, com á mostra del ver afecte que 'm tèn y de la ferma amistat que 'ns uneix. Era ja cap al tart quan nos várem despedir de

Mistral y quan retornárem á Avinyó més aviat volant que corrent.

Llavors vaig comensar á fixarme en lo més notable de la antiga ciutat dels Papas; llavors fou quan vegí de aprop y ab deteniment las preciosas murallas que llavors estavan renovant, y que son obra del segle XIII. Ja que d' ellas parlo, me plau dir per qué y quán varen ser fetas.

* *

Era l' any 1225 y Lluís VIII de Fransa, mogut per alguns bisbes de Provensa, aixecá un gran exercit y ab ell devallá vers al Llenguadoc pera tirarse des d' allí damunt de la envejada terra provensal. Aixís va arribar l' exercit expedicionari als entorns d' Avinyó, ciutat que possehia un magnífich pont sobre 'l Rhon. Per est pont desitjava passar Lluís VIII pera invadir lo país que volia conquistar. Los avinyonenchs, al veure d' aprop las poderosas forsas

del rey de Fransa, deixaren, ben de malgrat, lliure 'l pas del pont; mes al mateix temps, tementsen alguna del monarca invasor, aixecaren ab rapidesa las murallas de que he parlat, y que son de una excepcional bellesa. Lluís VIII, quan tingué coneixement de est fet, va recular envers Avinyó pera fer interrompre las obras; mes ja havia fet tart: los murs ja estavan llestos, y, á las reclamacions del rey, los de Avinyó contestaren tancant los portals en só de guerra. Lluís va assetjar la plassa. La ciutat va aguantarse ferma molt temps de carrera y sols va obrir las portas després d' haver fet ab lo monarca assetjador pactes molt ventajosos pera ella. Mes com si la má enutjada de Deu s' hagués aixecat en contra d' aquell exércit campeó del mal dret, la pesta y la fam varen deumar als invasors, los quals tingueren que tornar arrera, deixant lo pas sembrat de morts y de gent malaltissa, y fins, al arribar á Montpensier, vegeren baixar á la fossa á son rey, á Lluís VIII, qu' havia sortit de París pera engrandir son regne y que al fi y al últim aná á parar á Montpensier á reduhirlo al estret espay d' una ben xica caixa de plom. Véuse aquí per qué y quán foren obradas las murallas d' Avinyó. Dona gust véurelas rodejadas de reverdencas arbredas y enfresquidas per la abundosa y precipitada corrent del crestallí Rhon, que, com diu molt bè Mistral, *ve de lluny y estreny son doll pera saludar d' aprop á la Verge de Doms*. A més del pont y del muradal, t' Avinyó lo superbo y jamay prou ben ponderat edifici conegut ab lo nom de *Palau dels Papas*, perque servi d' estada á algun d' ells, mentres va durar lo en mala hora vingut cisma que afligí á la esglesia en lo segle XIV, per espay de seixanta anys. Lo primer papa que hi va viure fou Clement V y 'l darrer Benet XIII, aragonés y de la antiga y noble familia dels Lunas. Véuse aquí lo que 'n diu Le Bas, molt conegut historiayre francès: «Est palau, obrat en la vessana del migdia de la penya dels Dons, fou edificada pels papas que residian en Avinyó y es admirable per sa grandesa, sa imposanta majestat, la alsaria de sas toirras, lo gruix de sas parets y sos marlets, ab tot y que sa arquitectura no segueix ordre ni regularitat. Potsen no hi há un altre edifici que presente un cop de vista tan sorprendent. A dins de sos salons, lloch hont tants poderosos prínceps abaixaren sos ceptres al davant de la tiara, hont fins fa poch anys s' hi veyá un gros aplech de empresas y de pinturas del renaixement del art, sols s' hi troban ara parets mig arruinadas, passadissos de mala mort, patis, quartels y presons. L' exterior d' aquell munt d' edificis rodejat de torras molt altas, fa quedar parat al viatger; si 'l visita de part de dins veu ab sorpresa la gruixa de sas parets, la amplaria de sos corredors, l' alsaria dels sostres dels salons, sa arquitectura gòtica, y la munió de voltas unas damunt d' altrás, totes enjoyadas ab hermosas pinturas de colors llampants, si bè ja un poch deslluhiadas.» Tot aixó diu Le Bas, y es tan exacte que més no 'n pot ser. Deyan, quan jo 'l vaig veure, que anava á ser renovat, y que li traurian los quartels, sent tirada á terra tota l' obra nova que lo enlletgeix. T' è á més Avinyó una superba *Casa de la ciutat*, qual entrada está enriquida ab un molt bell conjunt de pilastras altas y molt ben aparelladas; un Liceu ó teatre que t' è á cada costat de la escala de pedra picada ab que 's puja á la porta principal, una hermosa estatua de pedra de gran tamanyo, debudas al cisell d' un escultor provensal, mort fa poch anys. Las dos estatuas representan, la una á Molière y l' altra á Corneille. Tambè t' Avinyó una hermosa catedral y algunas esglesias mereixedoras de ser visitadas pels viatgers. Lo que 'm sorprengué més fou lo veure que totes estessen il·luminadas pel gas, y que en sos canalobres, á semblansa de nostras botigas, hi hagués globos de vidre ó crestall sense pulir. Francament, pera una esglesia prefereixo la fosca llum d' un ciri, á la viva claror d' un flam de gas; lloch de reculliment y no de brugit deu ser la casa

de Deu, y al reculliment res li escau tant bè com la llum poch viva. En la plassa ó passeig principal de la ciutat, hont hi há 'l Liceu y la Casa de la ciutat, se hi alsà també una hermosa estatua de bronze representant á Crihon, amich del rey Enrich de Navarra. Aixó es lo principal de la ciutat d' Avinyó. Al dia següent me 'n vaig anar, enamorat en extrem d' ella y desitjant tornarhi, com penso ferho. Ne vaig quedar enamorat per la munió d' edificis monumentals que guarda, per la bellesa de sos carrers, la franquesa de sos vehins y per l' aplech de poetas ab que conta, y entre 'ls quals poden esser citats ab elogi, á més de Roumanille, la poetisa Rosa Anais, autora de *Las flors de Cauloun*; Aubanel, l' autor de la *Mograna mig oberia*; Brunet, Boudin y Tavan. Al anar avall me detinguí á Montpeller.

Montpeller es la ciutat del Migdia de Fransa que més se sembla á Barcelona, per la animació de sos carrers, la riquesa de sas botigas de robas y per sos cafés; es, en una paraula, una ciutat que viu, aixís com de las altrás, lo mateix que de nostra immortal Tarragona, pot ben dirse que son ciutats que dormen, donchs ni en las horas més fortas del dia se troba una dotzena de personas en un carrer. Lo més bonich de Montpeller es lo passeig del Perú, que es un dels més bells que 's coneixen. No es altra cosa qu' una gran esplanada de herbey sempre fresch vorejada per dos espessas y ombrívolas fileras de arbres y tot aixó tancat á dins d' un hermós reixat de ferro. S' hi entra per una ampla escala de pedra que du á una reixa de ferro que de nit es tancada. Al cap-de-munt de aquest passeig hi há un petit turonet y en sa cima un depòsit d' aygua, hermozejat ab pilastras de caragol. Lo joch d' aygua que serveix pera donar pas á la sobrant es de molt bon efecte. Las d' aquest depòsit son las úniques ayguas que 's poden beure á Montpeller; totes las demás son mollas y de mal gust. Des d' aquest passeig se veu, si bè lluny, lo blanch Canigó, lo mont Vantour y la llacuna de Magalona, y en ell casi á tot' hora del dia s' hi troban senyoras y senyoretas que á la ombra d' algun arbre cusan, brodan ó retallan al pro-hisme: es la pura veritat.

Al endemá continuí mon viatge, detenintme sols algunas horas á Cette. Al passar més cap al tart per davant de Beziers, vaig traure lo cap per la finestreta del *vagó*, pera veure si podia afiturar lo tan celebrat campanar hont hi há un moltíssim gran depòsit que proveheix d' aygua á tota la ciutat; no ho poguí lograr. Arribí á Narbona. Lo cop de vista que ofereix eixa ciutat al viatger es desagradable y trist. La voltan negrosas murallas, alguns canals mullan los fonaments de sas cascas; sos carrers son bonichs, mes lo que mereix esser visitat es son museo y sa catedral. Esta fou aixecada baix la protecció de Sant Just y Sant Pastor: es una de las catedrals més notables per la alsaria de sa nau y sa forta construcció. Lo més hermós d' ella es lo chor, de estil purament gòtic y ab riquíssims detalls. Las voltas, que contan uns doscents pams d' alsada, la llaugeresa y gracia dels pilastres, la munió y bellesa de las vidrieras, y la fortaleza y atreviment de las obras de dins, tot fa que un no 's vegi jamay satisfet de contemplar tanta bellesa. Tal com avuy se troba, segons diu un entés historiayre, es la quarta part, y encara, de lo que devia esser, segons lo primer plan que 's feu d' ella. Per son estil se veu que fou obrada en los millors temps de l' arquitectura gòtica. Ab tot, sas dos torras no tenen tota la llaugeresa y gust de moltas altrás fetas en aquella mateixa centuria. Segons se diu, en lo segle V fou cremada aqueixa catedral y tornada á aixecar en l' any 441 per un bisbe que s' anomenava Rusquite; se suposa que per posarla en estat de

tornar á servir varen tardar quatre ó cinch anys. Car-lomagne la feu comensar de nou seguint un plano més grandios; pero sia com vulla, lo cert es que no deuria esser prou forta tota ella, ja que mentres regnava Lluís XI va ensorrarse. Llavors un arcabisbe de Narbona la va fer obrar de nou; Climent IV va enviar desde Roma, benehida ja, la primera pedra y 's comensaren las obras en lo dia 13 d' Abril de 1272; tot, menys la volta principal, va ser acabat lo any 1322. En 13 d' Abril de 1708 se dongué una altra embestida á las obras, que per fi l' any 1772 varen ser acabadas. Vista Narbona, me vaig dirigir á Perpinyá, y després d' haverme passejat pel passeig dels plátans y d' haver vist lo poch notable que hi há, me 'n torní cap á Espanya.

Lo rich pla del Ampurdá, la immortal Gerona, y per fi lo castell de Monjuich, me digueren, un darre-ra l' altre, que m' acostava á la per mi ben volguda y estimada Barcelona, després de haver estat uns pochos dias lluny d' ella. En ests dias tingueren lloch en mi aconteixements que jamay s' esborrarán de ma memoria.

FRANCÉSCH PELAY BRIZ

BIBLIOGRAFÍA

UN VIAJE Á CEREBRÓPOLIS. — Ensayo humorístico de dinámica cerebral escrito por el Licenciado Ingrasias, caballero del Espolón de Morand y de la Silla turca, Gran Cruz del Kiasma y profesor libre en la Universidad de la Lira. — Dado á luz, en español corriente y moliente, por el Dr. D. Juan Giné y Partagás, catedrático de la Facultad de Medicina de Barcelona, médico-director del manicomio Nueva-Belén, etc., etc. (*Barcelona*. — Imp. Ramirez. — 1884).

Més d' una vegada hem tingut ocasió de parlar, en aquesta mateixa publicació, del il·lustrat catedratic de la nostra Escola de Medicina, doctor don Joan Giné, en qui tothom reconeix un talent superior y una activitat incomparable que 'li han fet guanyar una senyaladíssima reputació entre 'ls més aventajats professors espanyols.

Avuy LA ILUSTRACIÓ CATALANA compleix ab gust la tasca d' ocupar-se novament del distingit mestre, ab motiu d' haver donat á llum la interessant obreta qual títol va al damunt d' aquestes ratlles.

La maravillosa relació del viatge á *Cerebrópolis* que acaba de publicar lo doctor Giné fou escrita, segons diu aquest senyor en son prólech, per lo *Llicenciat Ingrasias*, que no es lo Joan Felip Ingrasias, célebre anatòmic del segle XVI, «qual nom ha quedat eternament adherit á les punxagudes orelles de la rata-pinyata esfenoidal.» «Lo més probable es que *Ingrasias* fós un pseudònim, adoptat per cert metje — potser catalá — que no va tenir per convenient confiar al paper, y baix la responsabilitat de son veritable nom, los festius pensaments y divertits epissodis ab qu' exposa lo qu' en son temps sabia ell — y poch més — d' anatomia y funcionament de la massa encefálica.»

Sia lo que 's vulla, s' explica perfectament lo bon ofici que 'l doctor Giné acaba de fer al *manuscrit inédit* del incògnit *Llicenciat Ingrasias* trayentlo del oblit injust á que estava condemnat, no solament per l' especial afició que 'l reputat catedratic ha mostrat sempre envers los importants estudis que donaren materia á la curiosa obreta, sinó també perque 'l doctor Giné havia de sentir-se atret forosament per una lley de simpatía al descobrir en lo tal *Ingrasias* un geni viu, una imaginació atrevida, una penetració extraordinaria y una ansia bullidora de desferse del preceptes rancis y de cercar mellors vies pera arribar á la veritat científica y més acceptables explicacions pera imposarla á les inteligencies; al reconèixer en l' autor del *Viatje á Cerebrópolis* totes aqueixes qualitats, lo doctor Giné no podia pas deixar de veure en ell un alter

ego y mirarse com á filla propia la xamosa producció del desconegut *Ingrasias*. Nosaltres mateixos, al llegirla, topant á cada pas ab acudits oportuns que fan apuntar la rialla, celebrant les enginyoses descripcions de que 'l llibre está rublert, admirant en totes les planes aquell estil aixirit que fa que un may se 'n canse, nos véyam tentats, francament, á atribuir al doctor Giné la paternitat de l obra, y no 'ns hauríam pas desfet d' aquesta idea si no haguésem pesat bé les rahons que 'l traductor dona en lo prólech pera explicar la publicació d' ella.

Vejam ara qué ve á ser aquest «ensaig humorístich de dinàmica cerebral»; farém una lleugera exposició del assumpto del llibre.

Una *Sensació* 's presenta al Lector, explica 'l cóm la van tractar artistas y filosofhs, s' entrega als darrers, intervé en sa propia definició y després d' aixó mena al Lector fins á lo més íntim de la urbe cerebral; allí li explica moltes coses curioses de *Cerebrópolis* y sos arrabals, lo Lector s' entera de la genealogia de les Sensacions óptiques, y una altra *Sensació* (tactil) conta la seva historia; la primera, la que ha conduhit al Lector fins á *Cerebrópolis*, prepara un gran Congrès, que 's celebra prompte y es molt concorregut, prenent part en les discussions una pila d' oradors, com Fonética, Fam, Valor, Prudencia, Dinámich, Morfea, Orgull, Amor, etc., essent notable 'l discurs del *Lliure arbitre* y l' interpelació de la *Conciencia*. Morfea, pera manifestar les seves atribucions, dona varies ordes y determina la són; mentres dorm la ciutat cerebral lo Lector té ocasió de conéixer bé 'ls *somnis*; á les hores presencia les coses més curioses de *Cerebrópolis*. Assisteix al Congrès una Diputació de *Cerebrópolis*, que mou un gran escándol y dona lloch á una tremenda batalla entre *cerebrals* y *cerebelosos*; estalla 'l crani, brotan torrents de sanch de les arteries y venes, la ciutat queda feta un munt de runes, y una ombra vaporosa, blanca, en figura humana, l' Anima, vola per damunt del president y «abandona sa inmundia gabia.»

En l' epílech del *Dr. Dromos* (lo viatjer y president del Congrès) se fa una ressenya dels desperfectes produhits en varies parts, especialment en los aparatos hidràulichs de la urbe cerebral; diu lo citat doctor que cap dels moradors de *Cerebrópolis* tenia noticia del estat ruïnós en que de molt temps se trobavan los edificis ni dels perills que corria la població, y que la policia urbana no está ben organizada en *Cerebrópolis*, ja que ningú 's cuyda de la lliure circulació dels flúits, ni de la conservació de les grans vies urbanes, ni hi há director de comunicacions encarregat de les rets telegráfiques, ni municipals, ni polissons que cuyden del orde y de la seguretat pública; parla d' un *ateroma* y d' un *aneurisma dissecant* que havia de produhir próximament una *apoplegia*. Cita varies observacions que havia fet relatives al aspecte exterior de les cèlules y conta que s' havia enterat de que aquell cervell, havent patit d' *alienació*, conservava encara alguna reliquia de la malaltia.

Conegut l' assumpto 's compendrà tot seguit la trascendencia de l' obra que acaba de publicar lo doctor Giné; lo *Llicenciat Ingrasias* (diguemho així) volgué explicar baix la forma d' amentíssima novela una serie d' interessants lliçons sobre anatomia y fisiología dels òrgans encefálics. La materia es intrincada, y si ja té prou dificultats l' exposarla clarament en una obra séria, molt més n' ha de tenir lo tractarla en to humorístich, donantne una idea exacta y ajuntant á l' importancia dels coneixements que 's van infiltrant en l' inteligencia dels lectors un interés que may decau y que fa que se vaja seguint sens mica de fatiga 'l curs de l' acció que 's desenrotlla en l' enginyosa fábula. Es, donchs, la relació del fantástich *Viatje á Cerebrópolis* una novela científica ab tota l' amenitat y tota la trascendencia d' aquest apreciable genre literari.

Cal parlar molt especialment del epílech de la

obra: catorze planes agafa no més aquesta part y, val á dirho, no 's podria escriure un llibre d' anatomia patológica del cervell contenint més doctrina que la que s' enclou en tres capítols de curtíssima extensió; hem llegit y rellegit aquest epílech, y en ell hi havem trobat una manera tan enginyosa de fer entendre les alteracions anatòmiques d' aqueixa complicada máquina cerebral, qu' encara no 'ns sabem avenir de que no deixant may l' autor aquell estil aixirit que campeja en tot lo llibre, haja pogut expressar en tan poques planes lo qu' en grans tractats especials ab prou feynes s' arriba á explicar de una manera prou comprensible.

Un Viaje á Cerebrópolis suposa en l' autor grans coneixements sobre la materia, gran inventiva pera tramar una novela interessant, especial enginy pera anar amanint lo discurs ab acudits que fassan més saborosa la lectura, y molt domini del llenguatge pera que tinga aquesta, apart d' altres condicions, les que s' han de exigir á tota obra literaria. Aquesta última circumstancia 's fa notar en lo llibre de que parlem y no ha de negarse 'l doctor Giné á admetre per tal concepte 'l nostre elogi, ja que de lley li pertoca com á traductor del *manuscrit llatt* que deixá 'l *Llicenciat Ingrasias* (y no dirá 'l mestre que un humil deixeble se n' hi puja á les barbes posant en dubte la veritat de lo que canta la portada).

La ciencia médica, que tant li deu ja al distingit catedràtic de l' escola de Barcelona, li ha d' agrahir ara un servey més que acaba de prestarli ab la publicació del «ensaig humorístich de dinàmica cerebral»; y les lletres també han de felicitar-se de que per una má entesa s' hajan fet aparéixer cubrint ab la més bella forma un estudi científich de la més alta trascendencia.

La novela realment s' ennobli ja al primer dia que va servir de vehícul, com si diguésem, pera escampar los coneixements històrichs; les ciencias físiques, la geografia, la botànica, la zoologia, totes elles s' han presentat embellides per l' art y han pogut obrirse pas y rebre bon aculliment entre 'ls qui més haurian apartat los ulls de l' aridés dels estudis científichs; ab la novela científica no sols s' ha aixamplat lo camp de la literatura, sinó que s' ha difundit l' amor á la ciencia, gracies á haverse agermanat sabiament lo útil ab lo agradable, qu' es la fusió maravellosa que més acomoda á l' ànima, per tal que s' acosta en lo humanament possible á la satisfacció de ses naturals aspiracions. L' importancia d' una obra com la que ha motivat aquest article no 's podrá may considerar inferior á la d' altres consemblants destinades á la propaganda de coneixements que per sa mateixa naturalesa 's prestan més á enmotllarse á la forma agradable de la novela; molt al contrari: si en *Un viaje á Cerebrópolis* resulta clarament exposada la ciencia y si les lletres reben en aquesta obra 'l mellor tracte, no cal regatejar al autor lo mérit sobressalient d' haver vensut les incomptables dificultats que oferian lo complicadíssim del assumpto, les especials condicions del lloch en que ha de desenrotllarse l' acció de la novela y la mateixa naturalesa dels estranys *personatjes* que en dita acció intervenen.

Lo llibre de qu' estèm parlant, donchs, ab tot y no venir á iniciar un genre literari desconegut, té una importancia marcada, per representar un pas més enllá, però un pas atrevidíssim, en lo progrés de la novela científica; ja era prou atrevit lo personificar, per exemple, als insectes, fent que per ses propies paraules y accions se tingués un exacte coneixement de sos instints, hàbits, etc.; però ho es bona cosa més lo fer moure y parlar als impalpables moradors de *Cerebrópolis*, que han de rebre del enginy del autor una forma apropiada á sa naturalesa.

No podem allargar més aquestes ratlles. Deixem, donchs, en banda algunes consideracions que ja 's farà 'l lector si té 'l bon gust de fullejar la curiosa obra del *Llicenciat Ingrasias*, y acabem felicitant á son traductor, lo doctor Giné, per la bona idea que

ha tingut al férnosla conéixer; tant de bo que l' incansable professor no 's descuydes d' anar regirant los papers vells que deuen jaure oblidats en los prestatjes de sa biblioteca, y 'ns fes la bona obra de tráurels á la pública llum en *español corriente y moliente*, que diu ell, pera que poguésem sovintet assaborir los fruyts del enginy de tants *Ingrasias* com deu conéixer, que podrian fer un paper lluhit entre 'ls escriptors dels nostres dies.

J. LAPORTA

CERTÁMENS

ACADEMIA BIBLIOGRÁFICO-MARIANA

Aquesta Academia celebrará á Lleyda 'l dia 19 d' Octubre un certámen públich en lo que se adjudicarán, entre altres, los següents premis, als quals poden obtar los escriptors y artistas catalans.

Un liri de plata, á la poesia en que més resalten la tendresa d' afectes y l' amor á María.

Una assutzena de plata, á la mellor poesia dirigida á la Verge com á patrona de la Joventut Católica d' Espanya, en lo misteri de la Inmaculada Concepció.

Una petxina de plata, á la mellor poesia en que 's celebre alguna festa popular tradicionalment consagrada á María en nostre Principat.

Una passionera de plata y or, á la mellor poesia en forma de poema, en que 's narren los set Dolors de María Santíssima.

Un exemplar de la Corona Poético-fúnebre del Sr. D. Lluís Roca, á la mellor poesia en que 's comente sa devoció á la Santíssima Verge.

Un cor de María, de plata, al mellor escrit en prosa sobre l' advocació de «María, consol dels affigits.»

Una bella flor de plata, á la mellor llegenda en vers sobre la Santíssima Verge.

Un caballet ab paleta y pinzells de plata, al mellor boceto al oli en que, ab llibertat de tamany, se represente 'l vot de la Reyna donya Urraca á Nostra Senyora «de los Ojos Grandes», de Lugo, ó bé altre episodi relatiu á la mateixa sagrada Imatge.

Medalla de plata, als autors dels altres bocetos que se 'n judiquen merexedors.

Un mate de plata ab sa bombilla corresponent, al mellor cant á Buenos Ayres.

Los treballs haurán d' enviarse en la forma de costum, al Director de l' Academia; don Joseph María Escolá, abans del 15 de Setembre.

LLIBRES REBUTS

La cuadratura del círculo resuelta, por Leoncio Agües.—Aquest folleto ha sigut molt ben rebut per la prensa y 's fa recomanable per la manera com está escrit y desenvolhat lo tema que s' ha imposat son autor.

Obras completas de D. José Zorrilla.—La «Sociedad de Crédito intelectual» es qui ha emprés la publicació ilustrada de todas las poesias del célebre Zorrilla, 'l més popular y 'l més *castellá* dels poetas castellans. Es un verdader monument que s' axeca á la gloria d' un escriptor ilustre, qu' es gloria de tota una literatura, y val la pena de que 'l públich corresponga als sacrificis dels editors que s' honran honrant al geni.

Ateneo Igualadí de la classe obrera.—Composicions premiadas en lo certámen de 1883.—S' han publicat en un volum de 112 páginas, imprés á Igualada, y van precedidas dels discursos y memoria de costum. Hi há treballs notables y dignes de ser coneguts, deguts á autors acreditats en aqueixas lluytas literarias; y 'l conjunt se fa recomanable pera las personas afincadas a aquesta lley de publicaciones.

SERVEYS DE LA COMPANYIA TRASATLÁNTICA DE BARCELONA

VAPORS-CORREUS A MANILA

ab escalas a

PORT-SAID, ADEN Y SINGAPOORE

y servey a

ILOILO y CEBÚ

SORTIDAS MENSUALS DE

Liverpool, lo 15; Corunya, 'l 17; Vigo, 'l 18; Cádiz, lo 23; Cartagena, 'l 25; Valencia, 'l 26, y Barcelona, 'l primer fixament de cada mes.

LO VAPOR **SANTO DOMINGO**

sortirà de Barcelona 'l dia primer de Setembre.

VAPORS-CORREUS A PUERTO-RICO Y HABANA

ab escalas y extensió a

LAS PALMAS, ports de las ANTILLAS MEXICH y PACÍFICH

SORTIDAS TRIMENSUALS DE

Barcelona, 'l 5; Málaga, 'l 7, y Cádiz, lo ro de cada mes: pera Palmas, Puerto-Rico, Habana, Veracruz y Progreso.

Santander, lo 20, y Corunya, 'l 21: pera Puer.o-Rico y l' Habana.

Barcelona, 'l 25; Málaga, 'l 27, y Cádiz, lo 30: pera Puerto-Rico, ab extensió a Mayagüez y Ponce, y pera l' Habana, ab extensió a Santiago, Gibara y Nuevitas, aixis com a la Guaira, Puerto Cabello, Sabanilla, Cartagena, Colon y ports del Pacífich, cap al Nort y Sud del istme.

LO VAPOR **CIUDAD DE SANTANDER**

sortirà de Barcelona 'l 25 d' Agost.

SERVEY COMERCIAL A FILIPINAS

ab escalas a

PORT-SAID, ADEN Y SINGAPOORE

y trasbort pera

ILOILO y CEBÚ

SGRTIDAS MENSUALS DE

Liverpool, 'l últim dia del mes; Santander, lo 3; Cádiz, lo 8, y Barcelona, 'l 15 de cada mes

LO VAPOR

sortirà de Barcelona 'l

Tots aquestos vapors admeten càrrega ab las condicions més favorables, y passatgers, a qui la Companyia dona allotjament molt cómodo y tracte molt esmerat, com ho ha acreditat en son dilatat servey. Rebaixa a familias. Preus convencionals pera camarots de luxo. Rebaixa per passatges d' anada y tornada. Hi há passatges pera Manila a preus especials pera emigrants de classe artesana ó jornalera, ab facultat de retornar gratis dintre d' un any, si no troban treball.

La Empresa pot assegurar las mercaderias en sos barcos.

Perá més informes: **Barcelona.** La *Companyia Trasatlántica*, y senyors Ripol y C.^a, plassa de Palació. — **Cádiz.** Delegació de la *Companyia Trasatlántica*. — **Madrid.** Don Juliá Moreno; Alcalá. — **Liverpool.** Senyors Larrinaga y C.^a — **Santander.** Angel B. Pérez y C.^a — **Corunya.** D. E. da Guarda. — **Vigo.** D. R. Carreras Irigorri. — **Cartagena.** Bosch germans. — **Valencia.** Dart y C.^a — **Manila.** Senyor Administrador General de la *Companyia General de Tabacos*.

FRANCISCH MACHU

Aquesta llegendeta en vers, elegantment ilustrada ab 25 láminas fototípicas y diferents grabats, tot tirat ab varietat de tintas sobre magnífich paper Japon, formarà un volumet ricament enquadernat que 's publicarà immediatament y del qual se n' está fent una curtíssima tirada.

A pesar del luxo inusitat de l' obra, las personas que desitjen adquirirla poden suscriureshi des' ara en l' Administració de LA ILUSTRACIÓ CATALANA, al preu de 40 rals.

Los suscriptors a LA ILUSTRACIÓ CATALANA obtindrán una rebaxa de la meytat de preu, podent per lo tant adquirirla per sols 20 rals.

Una edició especial de la mateixa obra, feta sobre pergami, 's reservará pera las personas que 's suscrigan abans de la publicació, a rahó de 100 rals l' exemplar.

PUBLICACIONES CATALANAS

	Mes	Trimestre	Semestre	Any
LA ILUSTRACIÓ CATALANA	6 rals	18 rals	32 rals	60 rals
LA RENAIXENSA. Diari de Catalunya. 2 edicions. 8 >	24 >	48 >	96 >	
LA VEU DEL MONTSERRAT. Setmanari vigatá. . 2 >	6 >	12 >	20 >	
L' AVENS. l' revista quinzenal de literatura y art. . . >			12 >	20 >
REVISTA LITERARIA. Periódich mensual. >				12 >
L' ARCH DE SANT MARTÍ. Periódich setmanal. 4 >	12 >			

ESCRITOS ECONÓMICOS

DEL

Excmo. Sr. D. JUAN GÜELL Y FERRER

Aquest elegant volum 'se troba de venda en las llibrerias de Mayol, *carrer de Fernando*; Barcelonesa, *Llibreteria*; Verdaguer, *Rambla del Mitx*; Niubó, *Espaseria*; y Puig, *Plassa Nova*.

HISTORIA DEL AMPURDAN

ESTUDIO DE LA CIVILIZACION EN LAS COMARCAS DEL NORESTE DE CATALUÑA

POR D. JOSÉ PELLA Y FORGAS

Se publica en fascicles de 100 planas a 3 pessetas quiscun y 's ven en las principales llibrerias de Barcelona y Girona. Per l' Alt Ampurdá E. Trayter, Figueras; pel Baix Ampurdá J. de Carreras, La Bisbal.

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 — GRANVÍA — 212

BARCELONA

THOMAS

14 — CANUDA — 14

BARCELONA

FOTOGRAFAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions tipográficas de dibuixos de totes classes, cartas geográficas, planos, música, estamperia, fondos d' accions, etc., etc.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMICH

pera la reproducció directa d' objectes presos del natural, vistas, monuments, quadros, aquarelas bronzes, medallas, tapicerias y tota classe de catálechs artístichs é industrials

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Desitjosa aquesta Empresa de complaure als suscriptors, ha encarregat a un acreditat taller d' enquadernacions la confecció de luxosas tapas, tant pera enquadernar los números corresponents al any passat com pera l' exposició de números solts, que pot oferir en Barcelona al preus següents:

TAPAS ab dibuixos daurats y negres, cantoneras y claus de metall, llom de xagri y tela inglesa, propias pera casinos, cafés, etc., etc.	Rs. 36
ENQUADERNACIÓ del volum del passat any ab tapas de gran luxo.	» 36
TAPAS solas, tela inglesa, pera l' enquadernació de volums.	» 22
Además podem oferir alguns exemplars que quedan de la colecció completa de LA ILUSTRACIÓ CATALANA als preus de	
COLECCIÓ COMPLETA dels quatre anys, enquadernada (3 volums).	» 324
COLECCIÓ COMPLETA dels quatre anys, sense enquadernar.	» 220

Las demandas se dirigen a l' Administració, Jovellanos, 2, principal.—BARCELONA

Reservats los drets de reproducció artística y literaria

Imp. de F. Giró, Granvía, 212 bis (prop la Universitat)

S' envian números de mostra fora de Barcelona

Lo present número está imprés ab tinta de la fábrica de C. Lorilleux y C.^a